

ČÍSLO 12 | ROK 2016

Zpravodaj

ORNITOLOGICKÉHO KLUBU PŘI LABSKÝCH PÍSKOVČÍCH

● České Švýcarsko
● Sächsische Schweiz

Obsah

Editorial	2
Zápis	2
Výsledky monitoringu	3
Rok 2016 - nepříznivý rok pro čápy černé, sokoly stěhovavé a výry velké	6
Čáp černý - souhrn výsledků a zpětných hlášení došlých v roce 2016	7
Sčítání vodních ptáků	9
Přehled kroužkovaných ptáků	12
Zpětná hlášení za rok 2016 labuť velká	13
Výsledky sčítání kormoránů velkých na nocovištích	16
Složení potravy kormorána velkého ...	16
První úspěšné hnízdění jeřába popelavého na okraji Saského Švýcarska	20
První prokázané hnízdění břehulí říčních v Labských pískovcích	21
Havraní polní v Rumburku v roce 2016	23
Hnízdění písíka obecného na Labi	24
Morčák velký – hnízdění v roce 2016	24
První doložený výskyt kolihy malé	25
Vzpomínka na hnízdění konipasa lučního na Děčínsku	25
První zjištění vodouše bahenního v Labských pískovcích	26
Periodické kaluže v polích	26
Vzácný návštěvník z dalekého severu	26
Kachnička mandarínská	27
Slípka zelenonohá	27
Výsledky mapování hnízdicích labutí velkých	28
Tabulka pozorování na našich webových stránkách plní svůj účel	29
Vítání ptačího zpěvu v ČŠ v roce 2016	29
Družina Vlčat funguje při NPČŠ	30
Hnízdění sokola stěhovavého	31
Vzácný zimní host – polák kaholka	32
Ptačí oblast Východní Krušné hory	32
Tetřev hlušec	35

Kresba na obálce: Miroslav Rohlík st.

Editorial

Milí přátelé, dovoluji mi v úvodu popřát vám do roku 2017 vše nej... a zejména co nejvíce ornitologických zážitků. Ve chvíli, kdy píše tento úvodník, je venku zima jak má být. Už jsme si tak trochu odvykli na „normální“ průběh zimy, ale takovéto počasí nám přináší mnohé ornitologické radosti. Přilétají k nám ve větších počtech zimní hosté ze severu a my můžeme pozorovat pro nás „exotické“ druhy. Nicméně jaro se blíží a s ním naše vrcholná

sezóna. Již čtvrtým, a posledním rokem, poběží „mapování hnízdního rozšíření ptáků ČR“. Musím s hrdostí říci, že jsme náš region zmapovali celý a velmi kvalitně. V tomto roce bychom se měli soustředit na vyhledávání velmi vzácných a ojediněle se vyskytujících druhů, které mohou uniknout naší pozornosti. Vždyť náš region je tak krásný, pestrý a bohatý, že zde můžeme čekat prakticky cokoliv. Důležité je také prokazování výskytu v co nejvyšší možné kategorii, tzn. v ideálním případě prokázáním hnízdění.

A k tomu vám přeji hodně štěstí!

Pavel Benda

Zápis

ze setkání Ornitologického klubu při Labských pískovcích (OK LP) dne 20. 2. 2016 v sídle AOPK ČR, RP Ústecko, v Děčíně

■ **Přítomni:** dle prezenční listiny – P. Benda, V. Kopecký, M. Suržinová, M. Horyna, U. Augst, M. Rybář, E. Mikolášková, G. Ritschel, R. Procházková, Jan

Lobotka, R. Nagel, M. Malý, O. Rajchl, P. Liška, M. Rohlík, M. Půlpán, V. Sojka, V. Šena, Lea Kahoun (host – překlad do němčiny)

- ■ **Omluveni:** Heřt, Šprojcar, Friml, Řehák, Jelínková, Doležálek, Neckář, Sedlák, Svoboda, Anzari, Weinischová
- P. Benda přivítal přítomné a poslal prezenční listinu a poděkoval AOPK ČR, RP Ústecko za poskytnuté prostory a manželce za přípravu občerstvení. Vyzval též přítomné k aktualizaci svých kontaktů.
- Představil praktikantku na Správě NP České Švýcarsko Leu Kahoun a poděkoval jí za překlad setkání do němčiny pro U. Augsta.
- Dále upozornil na materiály k rozebrání a k nahlédnutí. Z materiálů k rozebrání zmínil nové CD s hlasy ptáků Českosaského Švýcarska, které bylo vydáno ve spolupráci s Českou společností ornitologickou u příležitosti 15. výročí založení Národního parku České Švýcarsko a 25. výročí vyhlášení Národního parku Saské Švýcarsko. Na textu vložené knižičky spolupracovali P. Benda a U. Augst. Bylo představeno nové číslo Zpravodaje OK LP (zpravodaj) u něhož došlo k významné změně. Jeho grafické zpracování a tisk byl zadán firmě TR-DESIGN.CZ. Všemi přítomnými bylo pozitivně kvitováno jeho nové profesionální grafické zpracování a kvalita tisku a sešití.
- Poděkoval všem, kteří do nového zpravodaje přispěli. Zejména pak U. Augstovi, který napsal několik článků, a M. Rohlíkovi za kresbu na titulní stránku. Z nového zpravodaje zmínil některé příspěvky, např. článek o mořských orlech (autor V. Šena), či článek o zedníčku skalním (autor U. Augst). Následně přečetl mail ze Slovenska, ve které p. Murín požádal o zaslání chybějících výtisků zpravodaje. V mailu uvedl, že zpravodaj je známý a populární i ve Slovenských končinách.
- V současné době má klub 31 členů. Plnohodnotnými členy se staly kolegyně Monika Suržinová a Irena Weinischová. Bylo ukončeno člen-

- ství M. Klitsche, který se odstěhoval a přešel na jiné pracoviště. Čekatelem se stal Pavel. Svoboda, vedoucí strážce na Správě NP České Švýcarsko.
- V roce 2016 by měl proběhnout monitoring následujících vybraných druhů - sokol stěhovavý, výr velký, datel černý a žluna šedá.
- Další sčítání zimujících vodních a mokřadních ptáků bude 16. - 17. 4. 2016.
- Ptákem roku 2016 je červanka obecná.
- Poděkování kolegům, kteří přispívají do fotogalerie. M. Suržinová představila své stránky – www.fotonatur.eu
- P. Benda rovněž poděkoval za zapisování do databáze pozorování. M. Půlpán upozornil, že databáze funguje již 10 let a dal ke zvážení, zda nějakým způsobem nevyhodnotit zapsané množství dat.
- Vítání ptačího zpěvu proběhne druhý květnový víkend. R. Nagel připomenul, že v loňském roce proběhl 10 ročník této akce. Za dobu jeho trvání bylo pozorováno přes 50 druhů ptáků, např. orla mořského, motáka pilicha, jeřába popelavého či volavku bílou. Přípravuje se článek ve zpravodaji České Švýcarsko.
- P. Benda a R. Nagel upozornil na plá-

- novanou novou podobu Zpravodaje Správy NP České Švýcarsko. Zůstanou dvě čísla - jarní celobarevné bude zaměřené především na návštěvníky. Obsahem podzimního čísla spíše vyhodnocení uplynulé sezóny.
- Dále P. Benda informoval o personálních změnách. M. Rybář se od 1. 1. 2016 stal strážcem na Správě NP České Švýcarsko. Nadále se bude věnovat mapování a ochraně hnízd vybraných druhů ptáků (sokol stěhovavý, čáp černý) a monitoringu kormoránů velkých. Dalším strážcem na Správě NP České Švýcarsko je M. Rohlík ml.
- U. Augst připravil článek o sokolu stěhovavém, je přeložen do češtiny a bude publikován v zatím nespecifikovaném prestižním ornitologickém sborníku. Každý člen našeho klubu dostane poté separát.
- U. Augst promítnul černobílé záběry tokajického tetřeva hlušce ze Saského Švýcarska z roku 1957. P. Benda popsal možnost reintrodukce tetřeva hlušce na území Českého Švýcarska. Zatím se jedná pouze o záměr, problémem je zajištění ptáků z odchovu, kteří by se bez problémů adaptovali ve volné přírodě. Probíhají práce pro vytvoření

Pokračování na str. 4

Zápis

Pokračování ze str. 3

vhodných podmínek na tradičních lokalitách – např. je likvidována borovice vejmutovka na původních lokalitách. Dochází zde k velmi dobré regeneraci. Mnohem lepší je situace v připravované reintrodukcii u jeřábka lesního. Proběhla návštěva v CHKO Pořana a jednání o možnosti získat ptáky z volné přírody. Probíhá aktualizace projektu na návrat jeřábka lesního na území Labských pískovců. První ptáci by mohli být přivezeni příští rok. Jsou již vyrobeny pasti. Zatím nejsou zkušenosti s odchytom jeřábků. Na Slovensku jsou stále oblasti, kde je jeřábek loven. Teoretická možnost odchytu jeřábka by byla i na Šumavě, kde je

silná populace. Zatím se však nepodařilo získat souhlas. Jednou z vhodných lokalit pro jeřábky je spáleniště nad Jetřichovicemi. Již několik let probíhají na vybraných lokalitách aktivity na vytvoření vhodného prostředí pro jeřábka lesního – např. jsou vysazovány tisíce sazenic lísek a vrb.

■ P. Benda informoval o mapování hnízdního rozšíření ptáků. V našem regionu je velmi dobré pokrytí kvadrátů. Ve zpravodaji je krátký příspěvek ve zpravodaji se žádostí o zaměření na vzácné, skrytě žijící či obtížně zjistitelné druhy. V rámci oblasti severních Čech je neobsazen kvadrát 5154, který leží ze dvou třetin v Sasku. P. Benda přislíbil na schůzi Severočeské pobočky České společnosti ornitologické pomoc při zpracování tohoto kvadrátu.

Vyzval členy klubu, aby se dle svých možností podíleli na mapování v tomto kvadrátu.

Připomenul i odkaz na www stránky věnované mapování hnízdního rozšíření ptáků - <https://atlas.birds.cz>.

■ Navrhl zmapování hnízdní labutě velké na Děčínsku a Šluknovsku, včetně zpětného zaevidování hnízdní v minulých letech. Přítomnými členy to bylo přijato.

■ Správa NP Českého Švýcarska plánuje vydat publikaci „Měkkýši Českosaského Švýcarska“. Texty jsou již napsány, v letošním roce budou provedeny překlady a tisk. Publikace bude vydána ještě k výročí založení NP.

■ Na závěr byly prezentovány dvě velmi zajímavé přednášky M. Čecha a R. Lyacha na téma „Potravní preference kormorána velkého se zaměřením na Dolní Labe“.

■ Volná diskuze.

■ Ukončení setkání.

Zapsal Vladislav Kopecký

Výsledky monitoringu vybraných ptačích druhů v Ptačí oblasti Labské pískovce (Natura 2000)

V roce 2016 byly cíleně monitorovány následující druhy – sokol stěhovavý, výr velký a datel černý společně se žlunou šedou.

SOKOL STĚHOVAVÝ:

V tomto roce bylo nalezeno celkem 11 obsazených teritorií – 8 hnízdní bylo úspěšných, z nichž bylo vyvedeno 22 mláďat (1 x 4, 5 x 3, 1 x 2, 1 x 1) a 2 hnízdní byla neúspěšná. Jeden pár obsadil teritorium, ale hnízdní se nepodařilo prokázat. Rok 2016 byl tedy, co se týče vyvedených mláďat, jeden z nejúspěšnějších.

VÝR VELKÝ:

Bylo identifikováno celkem 14 obsazených lokalit, resp. teritorií. Vzhledem

k časové náročnosti vyhledávání obsazených teritorií je možné, že některé lokality nebyly nalezeny či potvrzeny. Lze předpokládat, že část teritorií, která jsou vykazována jako negativní, byla ve skutečnosti obsazena. Na území jsou stále ještě poměrně rozsáhlá území, na nichž zatím výr aktuálně prokázán nebyl či byl zaznamenán jen nepravidelně nebo historicky. Jedná se zejména o oblast Mikulášovicka a levobřežní části ptačí oblasti (myšleno od řeky Labe). Problémem zůstává dohledávání hnízd, neboť v tomto terénu je to mimořádně obtížné a extrémně časově náročné. Také hnízdní úspěšnost vzhledem k úživnosti a přetlakem bude zřejmě velmi nízká.

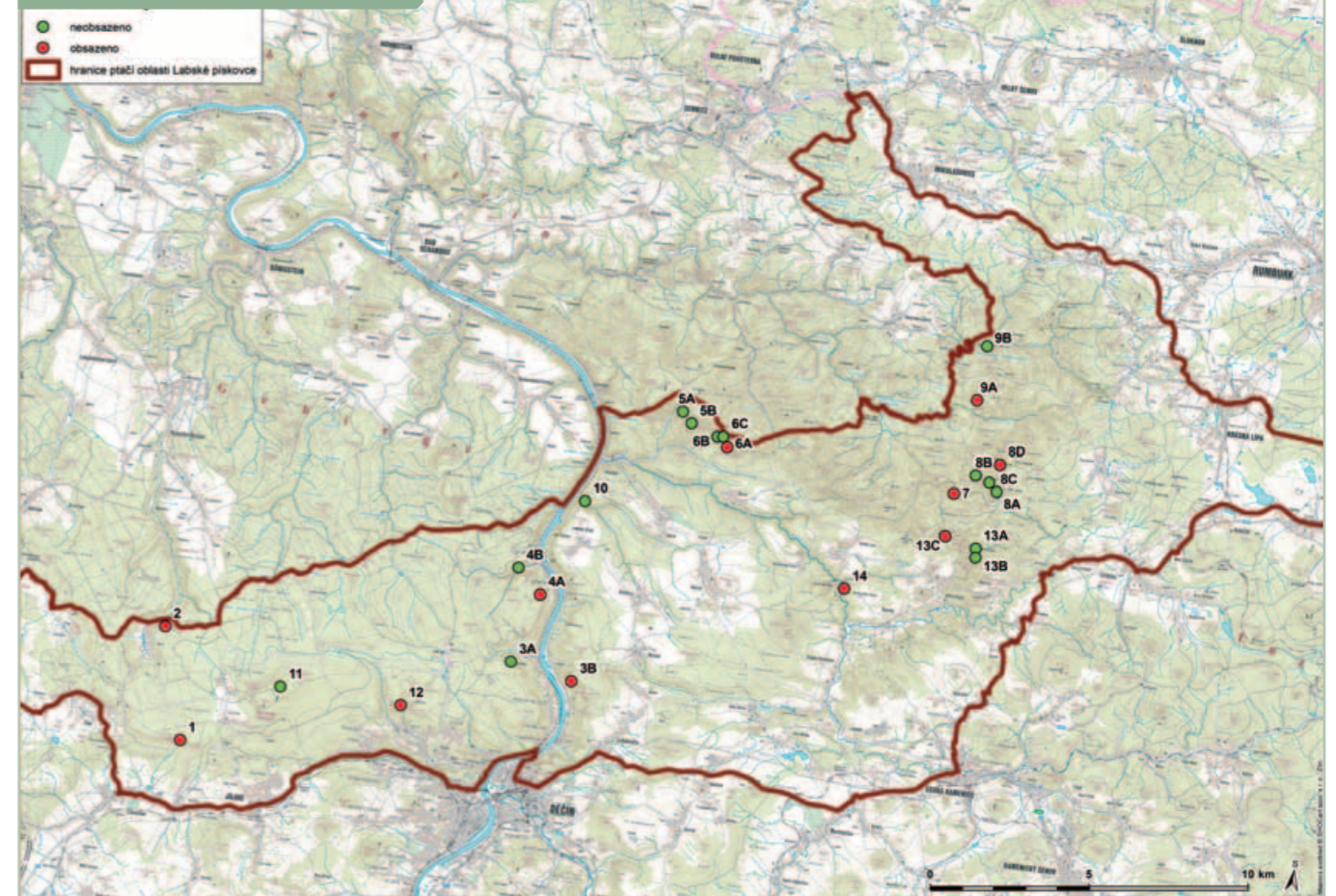
Z výše uvedeného důvodu potvrzujeme naši domněnku o počtu odhadovaných výrích teritorií v Ptačí oblasti Labské pískovce na 20 – 25.

DATEL ČERNÝ A ŽLUNA ŠEDÁ:

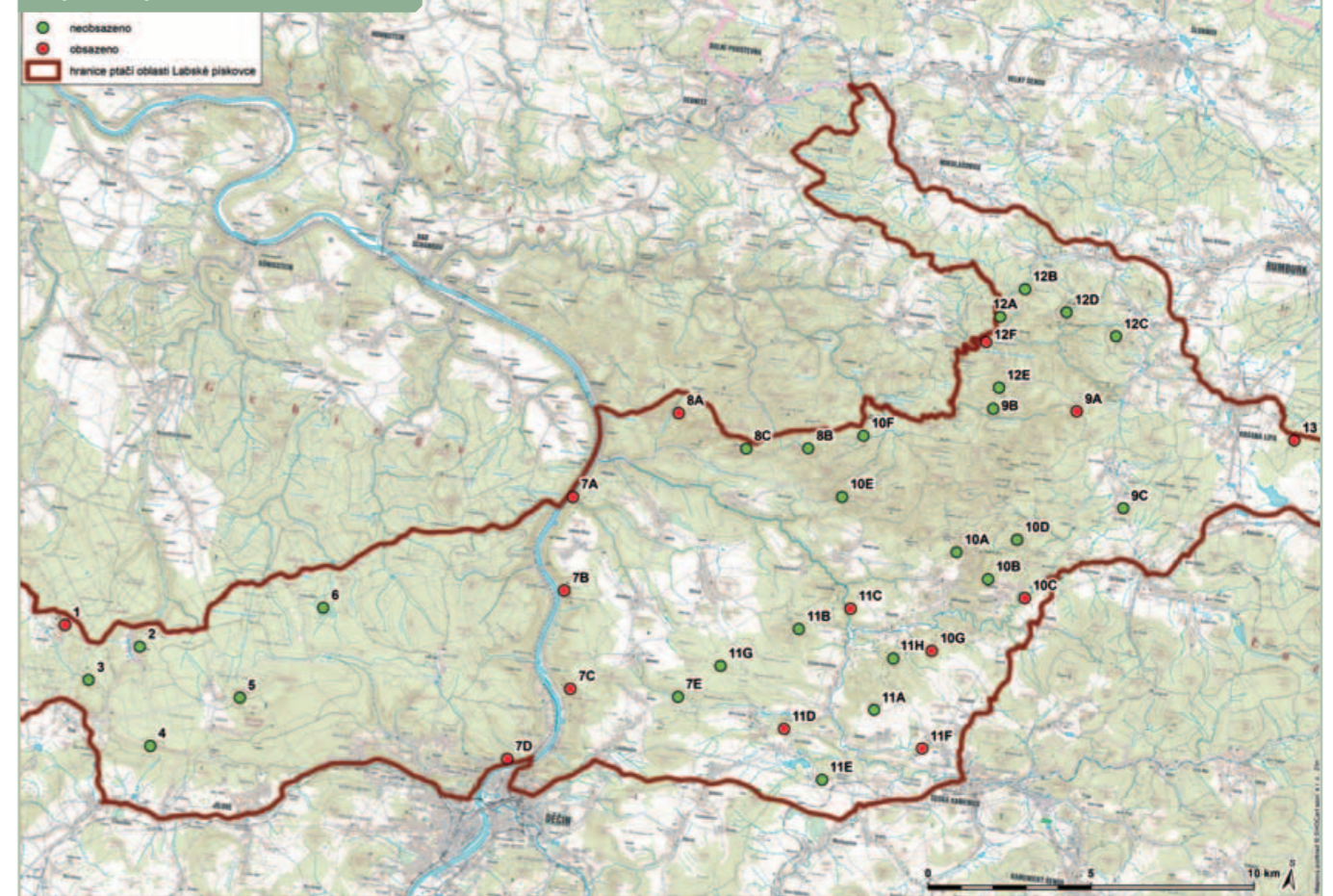
Monitoring byl prováděn dvěma způsoby. První - na dlouhodobě vytyčených a stabilních liniích (celkem 5 linií) a ten pak byl doplněn sběrem informací od spolupracovníků a zpravodajů, zejména od pracovníků Lesní správy národního parku. Celkem bylo zjištěno 108 obsazených teritorií datla černého a 12 obsazených teritorií žluny šedé.

Pavel Benda,
Mapky O. Holešinský

Sokol stěhovavý v roce 2016

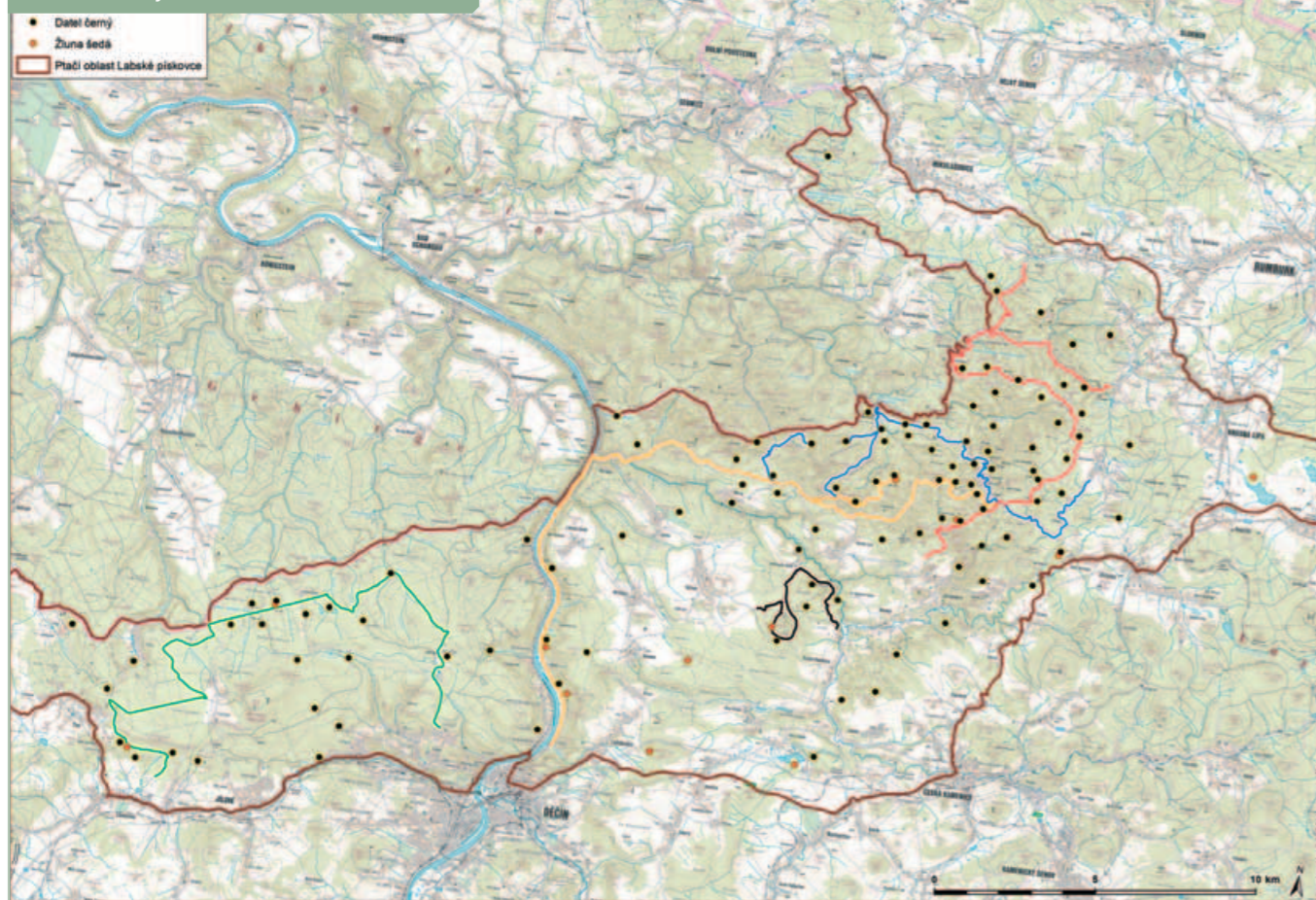

Výr velký v roce 2016

Datel černý a žluna šedá v roce 2016

Rok 2016

nepříznivý rok pro čápy černé (*Ciconia nigra*), sokoly stěhovavé (*Falco peregrinus*) a výry velké (*Bubo bubo*) v Saském Švýcarsku

Poté, co zima byla mírná a krátká, jsme doufali v dobré výsledky hnízdění našich velkých druhů ptáků. Ale jak už tomu bývá, vše bylo úplně jinak. Několik párů sokolů stěhovavých v Saském Švýcarsku nezahnízdilo vůbec nebo snůška záhy ztratilo, přičemž náhradní snůška neproběhla. Z 18 na jaře potvrzených párů sokolů stěhovavých zahnízdilo jen 14. Jen polovina zahájených hnízdění byla úspěšná. O důvodech ztrát můžeme jen spekulovat

a nezbývá než doufat, že nesehrálo roli rušení lidmi. Z hnízd vylétlo jen 17 mladých sokolů (1x1, 3x2, 2x3, 1x4).

Výr velký je i nadále přítomen všude, i když v Saském Švýcarsku byla v tomto roce pozorována jen dvě mláďata opouštějící hnízda. Na dalších dvou lokalitách byla hnízdění neúspěšná. V případě této největší sovy světa je směřodatným faktorem úspěšnosti hnízdění kromě počasí zejména potrav-

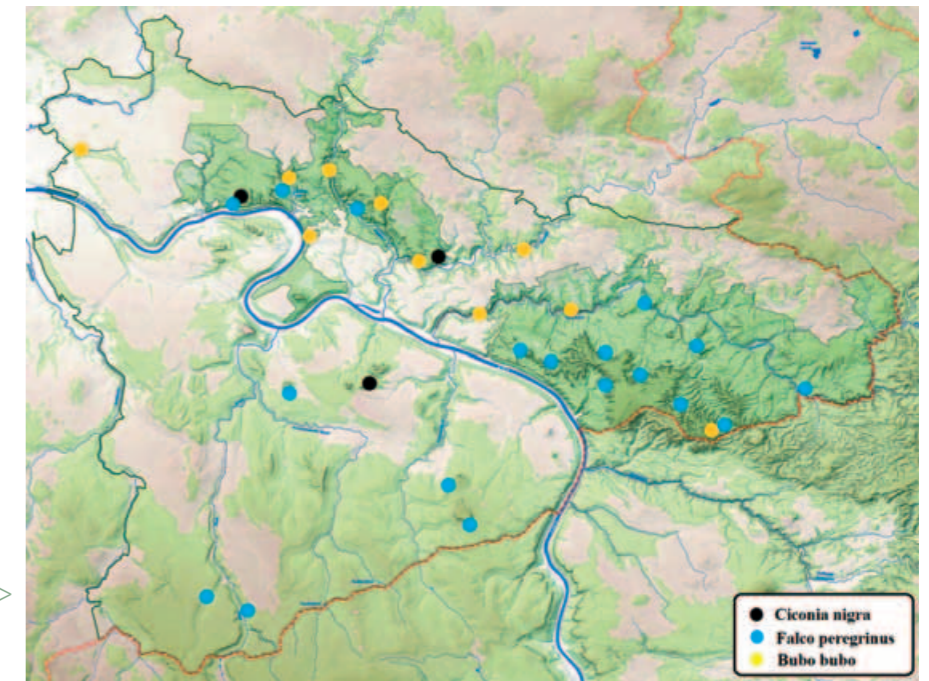
Tři uhynulá mláďata ve hnízdě na lokalitě 1. Foto: U. Augst

> ní nabídka v našem regionu, která je mnohem častěji sporá než hojná.

Ze tří identifikovaných hnízdících párů čápů černých v Saském Švýcarsku pouze z jednoho hnízda vylétla tři mláďata. Jedno hnízdo bylo opuštěno na počátku hnízdění, ve druhém skalním hnízdě byla tři již velká mláďata koncem června nalezena uhynulá. Něco podobného jsme pozorovali již v letech 2009 a 2012. Sehrál zde roli jed?

Ulrich Augst

> Hnízdní lokality čápa černého, sokola stěhovavého a výry velkého v regionu Národního parku Saské Švýcarsko v roce 2016

Čáp černý souhrn výsledků a zpětných hlášení došlých v roce 2016

V roce 2016 se nám podařilo okroužkovat celkem 8 mláďat čápů černých (2 x 4 mláďata), a to na dvou hnízdech. Bohužel další hnízdo nedaleko České silnice bylo umístěné tak, že nebylo možné mláďata okroužkovat.

V tomto krátkém přehledu bych vás rád seznámil s novými zpětnými hlášeními našich čápů černých, které jsme okroužkovali speciálními barevnými odcítacími kroužky.

Zprávu z Francie, konkrétně z lokality Lac du Temple, Aube (to je mezi některými našimi čápy černými velmi populární lokalita – viz níže), nám poslal čáp 60M4 dne 8. 9. 2015. Ten byl kroužkovan jako mládě na hnízdě poblíž Mezní Louky již v roce 2004! Na této francouzské lokalitě

Pokračování na str. 8

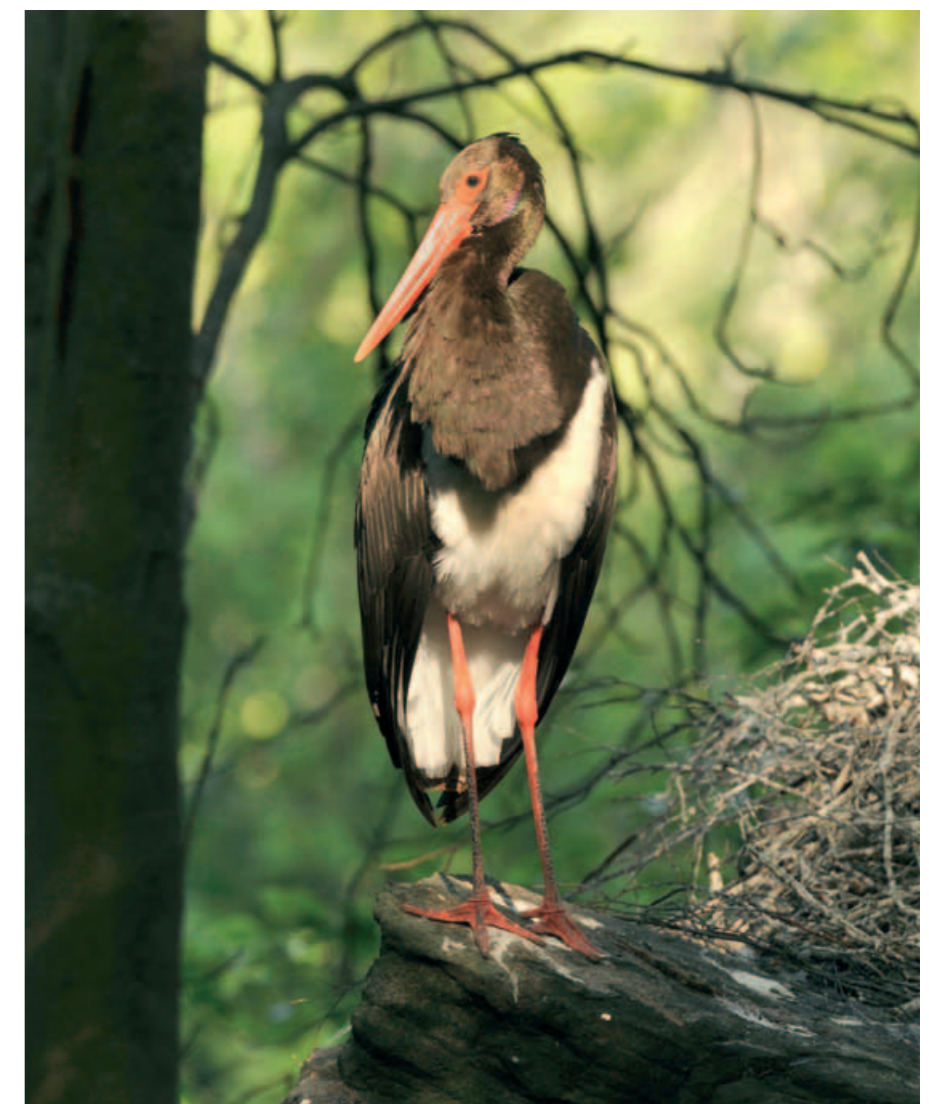

Foto Václav Sojka

Čáp černý

Pokračování ze str. 7

bývá pozorován od roku 2004 téměř každý rok. Jeho hnízdění bylo opakovaně zaznamenáno na Českolipsku a také na Litoměřicku.

Z této výše uvedené francouzské lokality se nám ozval další čáp, a to dne 13.9.2015. Jednalo se o čápa 63J7, kterého jsem kroužkoval 31.5.2014 na hnízdišti u Malé Veleně nedaleko Děčína spolu s jeho dalšími 3 sourozenci. Ten se na této lokalitě zdržoval již v roce 2014.

Jeho sourozenec 63J6 byl dne 31.1.2016 zastížen v Izraeli na lokalitě Newe Eitan v údolí Beit Shean. Je to velmi zajímavé, neboť ačkoliv se jednalo o sourozence z jednoho hnízda kroužkované ve stejný rok, každý letěl jiným směrem. Čáp 63J7 směrem na jihozápad a čáp 63J6 na jihovýchod.

První hlášení z Portugalska nám dorazilo s takřka 3 letým zpožděním (původně byl kroužek chybně přečten), a to od čápa 6354, který byl kroužkovaný 2.7.2010 spolu s ještě jedním sourozencem na stromovém hnízdě (buk) nedaleko Libouchce.

V Portugalsku na lokalitě Carrasqueira, Alcácer do Sal, Setúbal byl pozorován 24.3.2012. Tento čáp byl také dne 6.8.2012 pozorován ve Spolkové republice Německo na jezeře Schwabenhausen u Hohenkirchenu.

Další hlášení z Francie nám došlo od čápa 6151 ze světově proslulé ornitologické lokality Camargue. Zde byl tento čáp zjištěn 3.1.2016. Jedná se o ptáka kroužkovaného 21.6.2006 na Doubicku spolu se třemi dalšími sourozenci. Kromě Francie, kde byl zjištěn i v letech 2011 a 2012, máme od něj hlášení i ze Spolkové republiky Německo z let 2009 a 2012.

Hned v úvodu roku přišlo hlášení od našeho čápa 63J6, a to až z Izraele, kde byl pozorován dne 31.1.2016 v údolí Beit Shean. Tohoto čápa jsem kroužkoval 31.5.2004 nedaleko Malé Veleně u Děčína spolu se třemi jeho sourozenci. Čáp 60M4, kroužkovaný v roce 2004 poblíž Mezní Louky, byl 3.4.2016 pozorován u rybníku Nohavice u Holan v okrese Česká Lípa. U něj již bylo v minulých letech prokázáno dokonce hnízdění právě na Českolipsku a Litoměřicku. Tento čáp se nám ohlásil ještě jednou, tentokrát z jeho oblíbené Francie, kde byl pozorován 31.8.2016 na tradiční lokalitě Lac du Temple v oblasti Aube, kde se pravidelně zdržuje v podzimním období již od roku 2004, kdy se narodil.

Již patnáctiletý čáp 600R, kroužkovaný 10.6.2001 také u Mezní Louky, byl pozorován dne 8.4.2016 u obce Rusava okres Kroměříž ve skupině ještě s dalšími 3 černými čápy.

Jako hnízdící byl identifikován čáp 6155, který byl kroužkovaný v roce 2006 opět nedaleko Mezní Louky. Hnízdil, tak jako v předchozích dvou letech, v Národní přírodní rezervaci Koda v okrese Beroun. Mimořádně zajímavé hlášení máme od čápa 63JC. Toho jsem kroužkoval 5.6.2012 na Doubicku i se třemi jeho sourozenci. Tento čáp zahnízdil v letošním roce na nedaleké lokalitě mezi Eustachem a Limberkem – jeho potomci byli okroužkováni v jednom z letošních hnízd (viz úvod). Je to první nález hnízdícího kroužkovaného čápa černého v našem regionu.

Čáp 61TP, kroužkovaný v roce 2007 nedaleko Hřenska byl dne 10.4.2016 pozorován v sousedním Sasku na lokalitě Mohorn.

Také další čáp 6581, kroužkovaný dne 5.6. 2016 byl na svých potulkách zastížen v Německu, tentokrát v Dolním Sasku na lokalitě Neu Wendischthun v oblasti Lüneburgu dne 31.7.2016.

Pavel Benda

Sčítání vodních ptáků

SČÍTÁNÍ VODNÍCH PTÁKŮ

16. - 17. 4. 2016

BENDA, JAN LOBOTKA, PROCHÁZKOVÁ, PŮLPÁN, RITSCHEL, RYBÁŘ, SURŽINOVÁ, ŠENA, WENISCHOVÁ

Rybníště – Školní rybník (Šena):

- kachna divoká - 1 samec

Horní Podluží – Velký rybník (Šena):

- kachna divoká - 2 ex. (1 samec + 1 samice)
- labuť velká - 2 ad. ex.
- polák chocholačka - 4 ex. (2 samci + 2 samice)
- jeřáb popelavý - 1 ex.

Horní Podluží – Světlík (Šena):

- kachna divoká - 1samec
- potápka roháč - 2 ex.
- volavka popelavá - 1 ex.
- Krásná Lípa – Cimrák (Šena):**
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- Rumburk – Zátíší (Šena):**
- kachna divoká - 10 ex. (8 samců + 2 samice)
- Rumburk – přehrada u trafostanice (Šena):**

- > ■ kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- Rumburk – Pivovarský rybník (Šena):**
- volavka popelavá - 1 ex.
- Rumburk – Racek (Šena):**
- kachna divoká - 1 samec
- Šluknov – Bobří rybník (Šena, Suržinová, Ritschel):**
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- volavka popelavá - 4 ex.
- Šluknov – Luční rybník (Šena, Suržinová, Ritschel):**
- kachna divoká - 2 samci
- volavka popelavá - 3 ex.
- Lipová – Zámecký rybník (Šena, Suržinová):**
- kachna divoká - 9 ex. (6 samců + 3 samice)
- polák chocholačka - 4 ex. (2 samci + 2 samice)
- labuť velká - 2 ex. ad.
- Lipová – Solanský rybník (Šena, Suržinová):**
- labuť velká - 2 ex., ad. (hnízdí)
- pisík obecný - 1 ex.
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- volavka popelavá - 2 ex.
- konipas horský - 2 ex.
- Šluknov – Rybníčná (Šena, Suržinová, Ritschel):**
- labuť velká - 2 ex., ad. (hnízdí)
- kachna divoká - 3 (2 samci + 1 samice)
- volavka popelavá - 1 ex.
- Šluknov – město (Šena, Suržinová, Ritschel):**

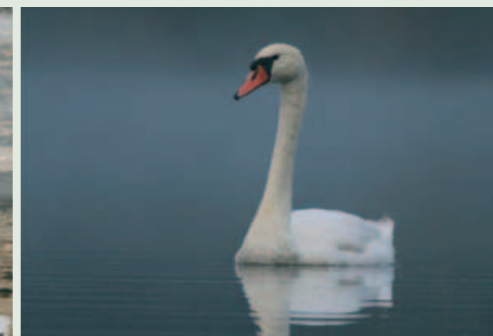
- kachna divoká - 5 ex. (4 samci + 1 samice)
- Velký Šenov – Černý rybník (Suržinová):**
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- konipas horský - 1 ex.
- Šluknov – Pazderák (Suržinová, Ritschel):**
- kachna divoká - 4 ex. (3 samci + 1 samice)
- volavka popelavá - 4 ex.
- Šluknov – Harachov (Ritschel):**
- negativní
- Šluknov – naproti Pazderáku – u Venischů (Ritschel):**
- kachna divoká - 2 ex. (1 samec + 1 samice)
- Šluknov – Čítkův mlýn (Suržinová):**
- kachna divoká - 4 ex. (2 samci + 2 samice)
- Šluknov – Kreuzberg (Suržinová):**
- labuť velká - 2 ex. ad.
- kachna divoká - 1 samec
- Nové Hrabčice (Suržinová):**
- labuť velká - 2 ex. ad. (hnízdí)
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- Nové Křečany – Havlák (Šena):**
- kachna divoká - 5 ex. (3 samci + 2 samice)
- Rožany – Hraničář (Suržinová, Ritschel):**
- labuť velká - 2 ex. ad. (hnízdí)
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- Rožany – u hranice (Suržinová):**

- kachna divoká - 3 samci
- Rožany – za hospodou (Suržinová):**
- labuť velká - 2 ex. ad. (hnízdí)
- kachna divoká - 4 ex. (3 samci + 1 samice)
- Rožany – Hraničář (Suržinová):**
- labuť velká – 2 ex. ad.
- kachna divoká - 3 ex. (2 samci + 1 samice)
- Lipová – lom (Suržinová):**
- ledňáček říční - 1 ex.
- Lobendava – Severní - soustava 3 rybníků (Suržinová):**
- negativní
- Dolní Poustevna – Horní Poustevna, Dýmový rybník (Suržinová):**
- volavka popelavá - 1 ex.
- Dolní Poustevna – Karlín, Karlínský rybník (Suržinová):**
- negativní
- Dolní Poustevna – Sportovní rybník (Suržinová):**
- vodouš kropenatý - 1 ex.
- Dolní Poustevna – Hraniční rybník (Suržinová):**
- negativní.
- Mikulášovice - lom (Suržinová):**
- ledňáček říční - 1 ex.
- kachna divoká - 10 ex. (5 samců + 5 samic) (hnízdění)
- Varnsdorf - odkaliště (Suržinová):**
- lyska černá - 5 ex.
- polák chocholačka - 2 ex. (1 pár)
- Děčín – Zámecký rybník (Půlpán):**
- kachna divoká – 25 ex. (21 samců + 4 samice)
- labuť velká - 17 ex. (10 ad. + 7 imm.)

Pokračování na str. 10

Foto: H. Tomšíková

Labuť velká, Šluknov - Luční rybník, 3. 10. 2016
Foto: M. Suržinová

Foto: H. Tomšíková

Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích

Sčítání vodních ptáků

Pokračování ze str. 11

- volavka popelavá - 1 ad
- kormorán velký - 2 ad

Potok Bystrá Kerhartice - Dolní Habartice

- kachna divoká - M 39 F 22
- skorec vodní - 6 ad
- ladňáček říční - 1 ad

Potok Bystrá D.Habartice - Benešov n.Pl.

- kachna divoká - M11+ F9
- skorec vodní - 2 ad

Ploučnice Police - Benešov n.Pl.

- kachna divoká - M42 +F33
- skorec vodní - 6 ad +5 imm
- ledňáček říční - 6 ad
- konipas horský - 2 ad +2 imm
- volavka popelavá - 4 ad

Ploučnice Benešov n.Pl. - soutok

- kachna divoká - M22 + F19
- labuť velká - 2 ad

Ploučnice Benešov n.Pl. splav - Děčín st.město

- kachna divoká M42 +F30
- skorec vodní 5 ad +7 imm
- ledňáček říční 2 ad

- konipas horský - 1ad +3 imm
 - volavka popelavá - 4 ad
 - lyska černá - 2 ad
 - kormorán velký - 4 ad
- ### Rybník Markvartice
- kachne divoká - M22 +F16
- ### Rybník St.Oleška velký rybník
- kachna divoká - M48 +F32
 - volavka popelavá - 2 ad
 - labuť velká - 1 ad +6 juv

Volavka bílá, Šluknov - Luční rybník, 3. 10. 2016, Foto: M. Suržinová

- lyska černá - 6 ad
- ### Rybník St.Oleška malí rybník
- kachna divoká - M2+ F1
 - lyska černá - 2 ad
 - labuť velká - 2 ad +3 juv
- ### Karlovka velký rybník
- kachna divoká - M 4+ F1
- ### Karlovka malí rybník
- lyska černá - 3 ad
 - volavka popelavá - 1 ad
 - labuť velká - 2ad +2 juv
- ### Rybníky Malá Bukovina
- kachna divoká - M26+F17
 - slípka zelenonohá - 1 ad +3 imm
- CELKEM - 13 druhů - 882 ks**

- pěnice hnědokřídla (Sylvia communis) - 2 ad.
- pěnice slavíková (Sylvia borin) - 3 ad.
- poštolka obecná (Falco tinnunculus) - 10 pull. + zpětný odchyt
- puštík obecný (Strix aluco) - 12 pull.
- sokol stěhovavý (Falco peregrinus) - 15 pull.
- tuhyk obecný (Lanius collurio) - 1 ad.

- vlaštovka obecná (Hirundo rustica) - 1 retrap
- Celkem - 20 druhů, 160ks z toho 147 pull. a 12 ad. + 3 zpětné odchty**

Zpětná hlášení za rok 2016 labuť velká (Cygnus olor)

Zpětných hlášení za rok 2016 jsem obdržel celkem 37 z toho 28 labutí velkých s českými kroužky, 8 labutí s kroužky SRN. Odeslal jsem 4 hlášení o úhynu labutí velkých. Na území okresu Děčín jsem odečetl celkem 62 ex. z toho 18 ad. + 44 juv., uhynulo 4 ad. + 9 juv. Největší úhyn byl na rybníku Nová Oleška kde uhynula celá rodina až na jedno juv., které se léčí do dnešního

dne v záchrané stanici ARCHA v Liberci. Samce pokousal lovecký pes a samici + 4 juv. roztrhala liška. Podobně tomu bylo i na Staré Olešce, kde samici + 1 juv. sebrala liška a samce ulovil rybář na návnadu, kterou samec polkl a rybář se snažil samce se zaseknutým háčkem v jícnu přitáhnout, tudíž došlo k protržení jícnu a následnému úhynu, což dokázala pitva.

Miroslav Půlpán Nová Oleška – roztrhané juv. labutě velké

Přehled kroužkovaných ptáků za rok 2016

PAVEL BENDA:

- čáp černý (Ciconia nigra) - 8 pull.
- bramborníček hnědý (Saxicola rubetra) - samec a samice
- budníček menší (Phylloscopus collybita) - 1 ad.
- budníček menší (Phylloscopus collybita) - 1 ad.
- hýl obecný (Pyrrhula pyrrhula) - samec a samice

- pěnice hnědokřídla (Sylvia communis) - 1 ad.
 - sýkora modřinka (Cyanistes caeruleus) - 1 ad.
- Celkem 7 druhů, 16 ks z toho 8 pull. a 8 ad.**

VÁCLAV ŠENA:

- brhlík lesní (Sitta europaea) - 6 pull.
- cvrčilka zelená (Locustella naevia) - 2 ad.
- červenka obecná (Erithacus rubecula) - 1 ad.

- datel černý (Dendrocopos martius) - 19 pull
- drozd zpěvný (Turdus philomelos) - 1 ad.
- holub doupňák (Columba oenas) - 21 pull.
- jestřáb lesní (Accipiter gentilis) - 5 pull.
- kalous ušatý (Asio otus) - 1 zpětný odchyt
- káně lesní (Buteo buteo) - 30 pull.
- krahujec obecný (Accipiter nisus) - 4 pull.
- luňák červený (Milvus milvus) - 21 pull.
- moták pochop (Circus aeruginosus) - 4 pull.
- pěnice černohlavá (Sylvia atricapilla) - 3 ad.

Hlášení kroužkovaného ptáka

Národní muzeum
Kroužkovací stanice
Hornoměřcholupská 34
102 00 Praha 10
e-mail: krouzkovaci_stanice@nm.cz
Tel./fax: 271 961 256

Data kroužkování

Kroužek	GDANSK 3P 529
Druh	CICONIA CICONIA Čáp bílý
Pohlaví	neurčeno
Věk	pullus
Datum	4.7.2011
Místo	Gryzów
Okres	Opolskie / PLOE
Stát:	Poland
Upřesnění	
Souřadnice	50°24' N 17°30' E
Poznámka	
Kroužkovatel	GDANSK RC, PL (10008)

Data nálezu

Datum	8.7.2016
Místo	Veselé
Okres	Děčín / CZ18
Stát	Czech Republic
Upřesnění	
Souřadnice	50°47' N 14°22' E
Druh	CICONIA CICONIA Čáp bílý
Pohlaví	samice
Věk	+1. rok
Kondice	živý (kontrolován, volný) (7)
Okolnosti	kroužek odečten bez chycení ptáka (28)
Poznámka	
Nálezce	Půlpán Miroslav (0)

Vzdálenost (km) 225 Uplynulý čas (dny) 1831 Směr 280,91 Ref: 11.7.2016/C14573

Další hlášení
8.5.2015; Veselé; CZ; 50°47' N 14°22' E ; 8; 28; Vrána Josef; 225 km
6.7.2016; Veselé; CZ; 50°47' N 14°22' E ; 8; 28; Chvapil Stanislav; 225 km

NÁRODNÍ
MUZEUM**Kroužkovací stanice Národního muzea,
Hornoměřcholupská 34,
102 00 Praha 10 - Hostivař**email: krouzkovaci_stanice@nm.cz
telefon: +420 271 961 256

Děkujeme za ohlášení okroužkovaného ptáka. Níže najdete podrobnosti týkající se kroužkování a zpětného hlášení. Pokud je některý z uvedených údajů chybně uveden, dejte nám, prosím, vědět.

Kovový kroužek CZP EN00006761**Kroužkování**

Druh: holub douphák (Columba oenas)
 Pohlaví, věk: neznámé (U), mládě v prachovém peří (pull.)
 Status: neznámý/nezaznamenaný
 Datum, čas, přesnost: 12.5.2010,--:--,
 Místo: Doubice, Ústecký kraj, [CZ18], Česká republika
 Souřadnice: 50,9N 14,45E
 Přesnost souřadnic: v okruhu 5 km
 Biometrika:
 Kroužkovatel: Václav Šena (1091, vaclav.sena@seznam.cz)

Zpětný odchyt

Druh: druh neurčen
 Pohlaví, věk: neznámé (U), -
 Status: neznámý/nezaznamenaný
 Datum, čas, přesnost: 30.8.2016,--:-- , přesně
 Místo: Doubice, , [CZ--], Česká republika
 Souřadnice: 50,876591N 14,416196E
 Přesnost souřadnic: v okruhu 5 km
 Kondice: kondice neznámá (0)
 Okolnosti: nalezen pouze kroužek (02)
 Biometrika:
 Verifikace KS: NE
 Nálezce: Pavel Kurka (pavel.kurka@email.cz)

Vzdálenost: 4 km, Směr: 222 °, Uplynulý čas: 2302 dní

ID: U2866301

Report vytvořen: 8.12.2016

NÁRODNÍ
MUZEUM**Kroužkovací stanice Národního muzea,
Hornoměřcholupská 34,
102 00 Praha 10 - Hostivař**email: krouzkovaci_stanice@nm.cz
telefon: +420 271 961 256

Děkujeme za ohlášení okroužkovaného ptáka. Níže najdete podrobnosti týkající se kroužkování a zpětného hlášení. Pokud je některý z uvedených údajů chybně uveden, dejte nám, prosím, vědět.

Kovový kroužek CZP EN00014515**Kroužkování**

Druh: holub douphák (Columba oenas)
 Pohlaví, věk: neznámé (U), mládě v prachovém peří (pull.)
 Status: neznámý/nezaznamenaný
 Datum, čas, přesnost: 23.5.2016,--:--,
 Místo: Doubice, Ústecký kraj, [CZ18], Česká republika
 Souřadnice: 50,9N 14,45E
 Přesnost souřadnic: v okruhu 5 km
 Biometrika:
 Kroužkovatel: Václav Šena (1091, vaclav.sena@seznam.cz)

Zpětný odchyt

Druh: holub douphák (Columba oenas)
 Pohlaví, věk: neznámé (U), -
 Status: neznámý/nezaznamenaný
 Datum, čas, přesnost: 23.10.2016,09:30:00, přesně
 Místo: Toujouse, Gers, [FR72], France
 Souřadnice: 43,802896N -0,176898W
 Přesnost souřadnic: přesně
 Kondice: čerstvě mrtev (méně než 1 týden) (2)
 Okolnosti: střelen (10)
 Biometrika:
 Verifikace KS: NE
 Nálezce: LAFFITTE, Max

Vzdálenost: 1351 km, Směr: 240 °, Uplynulý čas: 153 dní

ID: U2964224

Report vytvořen:
16.12.2016

NÁRODNÍ
MUZEUM**Kroužkovací stanice Národního muzea,
Hornoměřcholupská 34,
102 00 Praha 10 - Hostivař**email: krouzkovaci_stanice@nm.cz
telefon: +420 271 961 256

Děkujeme za ohlášení okroužkovaného ptáka. Nižte najdete podrobnosti týkající se kroužkování a zpětného hlášení. Pokud je některý z uvedených údajů chybně uveden, dejte nám, prosím, vědět.

Kovový kroužek CZP CB00002007**Kroužkování**

Druh: jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*)
 Pohlaví, věk: samice (F), mládě v prachovém peří (pull.)
 Status: neznámý/nezaznamenaný
 Datum, čas, přesnost: 21.6.2011,--:--,
 Místo: Mlýny, Ústecký kraj, [CZ18], Česká republika
 Souřadnice: 50,81N 14,5E
 Přesnost souřadnic: v okruhu 5 km
 Biometrika:
 Kroužkovatel: Václav Šena (1091, vaclav.sena@seznam.cz)

Zpětný odchyt

Druh: jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*)
 Pohlaví, věk: samice (F), starší než pullus(full grown)
 Status: neznámý/nezaznamenaný
 Datum, čas, přesnost: 17.12.2016,--:--,
 Místo: Podolanka, Stredočeský kraj a Praha, [CZ17], Česká republika
 Souřadnice: 50,165244N 14,607525E
 Přesnost souřadnic: přesně
 Kondice: čerstvě mrtev (méně než 1 týden) (2)
 Okolnosti: zasažen elektrickým proudem (35)
 Biometrika:
 Verifikace KS: NE
 Nálezce: Miloš Volmut, mildavolmut@seznam.cz

Vzdálenost: 72 km, Směr: 174 °, Uplynulý čas: 2006 dní

ID: U2988755

Report vytvořen:
2.1.2017NÁRODNÍ
MUZEUM**National Museum - Bird Ringing Centre,
Hornoměřcholupská 34,
102 00 Praha 10 - Hostivař, Czech Republic**email: krouzkovaci_stanice@nm.cz
phone: +420 271 961 256

We are grateful to you for your report of a ringed bird. Below you will find the ringing and finding details of a bird recovered in your country. If you notice any errors please let us know.

Metal ring CZP ES00009039**Ringing data**

Species: *Falco tinnunculus*
 Sex, age: U, 1
 Status: Unknown or unrecorded
 Date, time, accuracy: 2013-06-15,--:--,
 Place: Krásná Lípa (Krásný Buk), Ústecký kraj, [CZ18], Czechia
 Coordinates: 50.916667N 14.5E
 Accuracy of coordinates: +- 5 km
 Biometrics:
 Ringer: Václav Šena (1091, vaclav.sena@seznam.cz)

Recovery data

Species: *Falco tinnunculus*
 Sex, age: U, -
 Status: Unknown or unrecorded
 Date, time, accuracy: 2016-10-19,--:-- , accurate to day
 Place: Caprioliola, Genova & Massa; Carrara & La Spezia, [IA22], Italy
 Coordinates: 44.165N 9.928333E
 Accuracy of coordinates: Accurate to given coordinates
 Condition: Found sick, wounded, unhealthy etc. and not released or not known if released (5)
 Circumstances: Shot (10)
 Biometrics:
 Verification of ring: NO
 Finder: Nardelli Riccardo

Distance: 825 km, Direction: 206 °, Elapsed time: 1222 days

ID: U3313427

Report created: 2017-01-11

Hlášení kroužkovaného ptáka

Národní muzeum
Kroužkovací stanice
Hornoměřcholupská 34
102 00 Praha 10
e-mail: krouzkovaci_stanice@nm.cz
Tel./fax: 271 961 256

Data kroužkování

Kroužek **PRAHA C 147138**
Druh **BUTEO BUTEO**
Káně **lesní**
Pohlaví **neurčeno**
Věk **pullus**
Datum **30.5.2010**
Místo **Studánka**
Okres **Děčín / CZ18**
Stát: **Czech Republic**
Upřesnění
Souřadnice **50°54' N 14°34' E**
Poznámka
Kroužkovatel **Šena Václav (1091)**

Data nálezů

Datum **9.10.2016**
Místo **Studánka**
Okres **Děčín / CZ18**
Stát **Czech Republic**
Upřesnění **v jehličnatém lese**
Souřadnice **50°54' N 14°34' E**
Druh
neurčen
Pohlaví **neurčeno**
Věk **neurčeno**
Kondice **kondice neznámá (0)**
Okolnosti **nalezen pouze kroužek (02)**
Poznámka
Nálezce **Robert Verecký (@) (0)**

Vzdálenost (km) **0** Uplynulý čas (dny) **2324** Směr **0,00** Ref: 10.10.2016/A71647

REPORT OF A RINGED BIRD

National Museum
Bird Ringing Centre
Hornoměřcholupská 34
102 00 Praha 10
e-mail: krouzkovaci_stanice@nm.cz
Tel./fax: 271 961 256

Ringling data

Number **PRAHA C 155620**
Species **STRIX ALUCO**
TAWNY OWL
Sex **unknown**
Age **pullus**
Date **9.5.2014**
Place **Studánka**
Region **Děčín / CZ18**
Country **Czech Republic**
Remarks (place)
Coordinates **50°54' N 14°33' E**
Remarks
Ringer **Šena Václav (1091)**

Recovery data

Date **13.8.2016**
Place **Grossschonau**
Region **Sachsen / DESN**
Country **Germany**
Remarks (place)
Coordinates **50°54' N 14°40' E**
Species **STRIX ALUCO**
TAWNY OWL
Sex **unknown**
Age **unknown**
Condition **Freshly dead (2)**
Circumstances **Dead on road (40)**
Remarks
Finder **HIDDENSEE VW, GER (10001)**

Distance (km) **8** Elapsed time (day) **827** Direction **90,00** Ref: 19.9.2016/Z27864

Výsledky sčítání kormoránů velkých (*Phalacrocorax carbo*) na nocovištích na území CHKO Labské pískovce v zimě 2015/2016

Od listopadu 2015 do března 2016 jsem prováděl každý měsíc monitoring kormoránů na nocovištích na řece Labi na území CHKO Labské pískovce, konkrétně v úseku řeky Labe od železničního mostu v Děčíně Prostředním Žlebu až po státní hranici se SRN. V porovnání s předchozí sezonou došlo opět ke změně ve využívání tradičních lokalit jako nocoviště kormoránů. V této sezoně jsem ani jednou neviděl kormorány na nocovišti u ústí Studeného potoka do Labe. Kormoráni obsazovali tradiční nocoviště v Prostředním Žlebu na levém břehu Labe a na pravém břehu řeky u ústí Suché Kamenice do Labe. Nejvíce kormoránů jsem napočítal v lednu 2015, kdy na no-

covišti v Prostředním Žlebu bylo 27 ad. + 3 juv. a na nocovišti u Suché Kamenice 40 ad. + 2 juv., celkem tedy 72 kormoránů. Tento počet kormoránů na nocovištích na území CHKO Labské pískovce byl nejvyšší od roku 2011. Podobná byla i situace v únoru 2016, kdy bylo na nocovišti v Prostředním Žlebu a u Suché Kamenice napočítáno celkem 70 kormoránů včetně juvenilních jedinců. Kormoráni podobně jako v letech minulých přilétli na nocoviště počátkem října 2015 a odlétli koncem března 2016. Zajímavý byl pozorovaný průlet formace cca 60 kormoránů kaňonem řeky Labe směrem od Děčína do SRN.

Počty kormoránů na nocovištích mimo území CHKO Labské pískovce byly v této zimní sezoně větší než v letech minulých a kromě tradičních nocovišť na řece Labi mezi Děčínem a Ústí nad Labem kormoráni obsazovali stromy na řece Ploučnici, a to od Děčína až po Benešov nad Ploučnicí. Kormoráni jsou pravidelně viděni během dne na lovu při ústích řek a potoků do Labe, např. při ústí Ploučnice či Suché Kamenice a zejména na šterkových náplavech v Děčíně u úžiny Heger v centru města a také na řece Ploučnici zejména v nadjezí Malých vodních elektráren.

Miroslav Rybář

SČÍTÁNÍ KORMORÁNŮ VELKÝCH (PHALACROCORAX CARBO)

DATUM	POČET AD.	POČET JUV.	LOKALITA NOCOVIŠTĚ
17.10.2016	21	4	Suchá Kamenice
	0		Studený potok
	12		Prostřední Žleb
14.11.2015	23	3	Prostřední Žleb
	14	2	Suchá Kamenice
23.12.2015	35	6	Prostřední Žleb
	22	4	Suchá Kamenice
4.1.2016	40	2	Suchá Kamenice
	0		Studený potok
	27	3	Prostřední Žleb
16.2.2016	37	5	Suchá Kamenice
	0		Studený potok
	25	3	Prostřední Žleb
15.3.2016	16	3	Suchá Kamenice
	0		Studený potok
	9	2	Prostřední Žleb

Juvenilní jedinec kormorána na břehu řeky

Kormoráni v centru Děčína při sušení křídel po lovu v úžině Heger

Složení potravy kormorána velkého (*Phalacrocorax carbo*) na Labi

V zimě 2014/2015 a na podzim 2015 proběhl na řece Labi poblíž Valtířova sběr vývržků (zbytků nestrávené potravy, pře-

devším kostí) kormoránů za účelem zjištění složení potravy těchto ptáků na dané lokalitě a v jejím okolí. Pro účel studie

bylo při sedmi sběrech získáno téměř 1 500 vývržků, což je na české podmínky číslo vsutku vysoké a nebývalé. Z masy kostí, které jsme z vývržků vyextrahovali, se nám podařilo identifikovat téměř

Pokračování na str. 20

Složení potravy kormorána velkého na Labi

Pokračování ze str. 19

7 000 ryb o celkové hmotnosti 640 kg. Z nerybí složky potravy jsme ve vývrzcích identifikovali zbytky řas a také raky zatím nespecifikovaného druhu.

V potravě jsme určili 24 druhů ryb a 3 druhy hybridní. Kormoráni nejvíce lovili plotici obecnou (*Rutilus rutilus*), která měla na jídelníčku kormoránů dominantní zastoupení – zhruba 60% počtu jedinců a 50% hmotnosti ulovených ryb. Mezi další hojně zastoupené druhy patřili v tomto pořadí: cejnek malý, okoun říční, jelec tloušť, jelec jesen, parma obecná, candát obecný, kapr obecný, štika obecná, cejn velký a ostroretka stěhovavá. Zbylé druhy se objevovaly v potravě jen sporadicky. Kormoráni vytahovali z vody především ryby o velikosti 8 – 26 cm (průměr 18,3 cm). Z vysazovaných a rybařsky atraktivních druhů se v potravě objevily štiky obecné (*Esox lucius*) až do velikosti 49 cm, což je zapříčiněno nejspíše jejich dlouhým a už-

ším tvarem těla, ideálním pro polykání. Kapr obecný (*Cyprinus carpio*) byl loven až do velikosti 37 cm. Jeho poměrně vysoký hřbet nejspíše brání ptákům nasoukat do svého chřtánu větší kusy. Podobná maximální velikost (38 cm) byla zaznamenána také u candáta obecného (*Sander lucioperca*). Candátovo antipredační chování, spočívající v naježení ostnitých ploutví a skřelí, kormoránům nejspíše brání spolknout větší jedince. V celkové potravě kormoránů nebyla nalezena žádná ryba, která by přesahovala 50 cm délky. Tuto hranici by teoreticky nejspíše mohl překročit úhoř říční (*Anguilla anguilla*), který má úzké a snadno ohybatelné tělo. Toto zjištění ale bohužel neznámá, že by byli větší jedinci řádění těchto ptáků zcela ušetřeni – kormoráni mohou ryby při špatném odhadu velikosti svým ostrým zahnutým zobákem výrazně poranit. Takto zasažený jedinec se pak snadno stane obětí parazitů, infekcí, predace či narušené kožní osmoregulace.

Z invazních druhů ryb se v potravě kormoránů objevil karas stříbřitý (*Carassius gibelio*), konkurent našeho karase obecného, a sumeček americký (*Ameiurus nebulosus*). Nenašli jsme žádné známky přítomnosti nebezpečných invazních druhů hlaváčů (*Gobiidae*) ani střevlíčky východní (*Pseudorasbora parva*), což ale bohužel nemusí znamenat, že se na lokalitě nevyskytují. Z ohrožených druhů ryb se v potravě objevili jelec jesen (*Leuciscus idus*), podoustev nosák (*Vimba vimba*), mník jednovousý (*Lota lota*) a vranka obecná (*Cottus gobio*). Z téměř ohrožených druhů byla lovena parma obecná (*Barbus barbus*), rybařsky atraktivní a bojovný druh našich řek.

Martin Čech

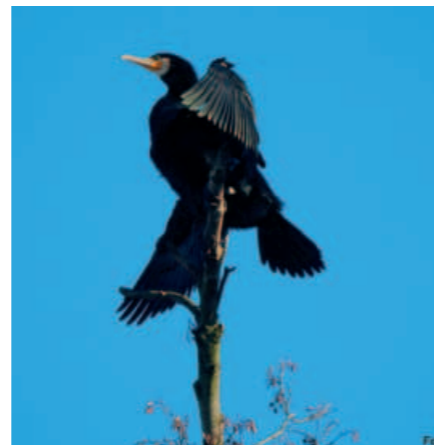

Foto: H. Tomšíková

První úspěšné hnízdění jeřába popelavého (*Grus grus*) na okraji Saského Švýcarska

Hnízdní lokalita prvního páru jeřábů popelavých v Saském Švýcarsku. Foto: U. Aug

Na počátku 19. století bylo v Sasku v lužních lesích, na rašelinistích a zazemněných rybnících na severu Horní Lužice a v oblasti vřesoviště Dübener Heide známo jen několik hnízdních párů jeřába popelavého. Ještě před 50 lety byl jeřáb skrytým a velmi vzácným hnízdním ptákem těchto oblastí, přestože již došlo k malému rozšíření druhu. Jeho stavy však díky přísné ochraně později pomalu, ale trvale vzrůstaly, až došlo ke kontinuálnímu nárůstu počtů a rozšíření také

jižním směrem. V roce 1989 se usadil první pár na Velkém rybníku jihovýchodně od Krásné Lípy. Od roku 1995 byla také na blízkém rybníku Světlík zaznamenána hnízda a první hnízdění (Sächsische-Schweiz-Initiative 13/1997). Dále pak na rašelinistích a podmáčených loukách Krušných a východních Krušných hor se zhruba před deseti lety začali přes léto ojediněle objevovat první jeřábi a páry. V roce 2012 tam bylo zaznamenáno první úspěšné hnízdění. A tak bylo jen otáz-

kou času, než se ptáci usadí i v Labských pískovcích. První náznak možného usazení byl zaznamenán na jaře roku 2008 na rybníku s rašelinou západně od údolí Bielatal. Byl zde pozorován troubící pár, dohledání hnízda však bylo neúspěšné.

V roce 2014 pak byl opět objeven pár na odlehlejší lesním rybníku. V tomto ani v následujícím roce však nebylo

potvrzeno hnízdění, ani nebyla doložena brzká ztráta snůšky z důvodu hojného výskytu černé zvěře na lokalitě. Partneři však mohli také být příliš mladí na to, aby mohlo dojít k úspěšnému hnízdění, jak bylo již dříve opakovaně prokázáno při obsazení nových lokalit.

Na konci května 2016 bylo v zazemněné části tohoto rybníku objeveno

hnízdo a potvrzeno ještě velmi malé, jen několik dnů staré mládě. Při pozdějších kontrolních pochůzkách pak byla mladá rodina vždy pozorována na loukách při kraji lesa.

V Sasku se v současné době vyskytuje na 250 párů jeřábů popelavých, v okrese Děčín jich najdeme zhruba pět.

Ulrich Augst

První prokázané hnízdění břehulí říčních (*Riparia riparia*) v Labských pískovcích

V roce 2016 se konečně podařilo prokázat hnízdění břehulí říčních i v Labských pískovcích. Druhý z autorů pozoroval břehule nalétající do drenážních trubek v opěrné zdi v Horním Žlebu. Opěrná zeď těsně sousedí se silnicí vedoucí dále podél Labe směrem do Prostředního Žlebu. Jedná se o místo, kde jsou v Labi instalovány sloupy k uvazování dopravních lodí. Jde tedy již jednoznačně o lokalitu v Chráněné krajinné oblasti (dále jen CHKO) Labské pískovce, neboť všechna ostatní aktuálně nebo v minulosti obsazovaná hnízdiště v Děčíně, byla situována mimo nebo těsně za hranicí CHKO Labské pískovce (v CHKO České středohoří). Nejbliže k CHKO Labské

pískovce byla v minulosti břehule říční pozorována Martinem Horynou na levém břehu Labe u drenážních trubek u podjezdu pod starým mostem v úrovni Červeného vrchu. Tato lokalita již po stavebních úpravách zanikla. Následně bylo prvním z autorů prokázáno na této lokalitě v Horním Žlebu hnízdění. Celkem byly obsazeny 3 nory, resp. drenážní trubky. Doklad hnízdění břehulí říčních rozšiřuje seznam hnízdních druhů Ptáčích oblastí Labské pískovce a dokládá také určitou přizpůsobivost tohoto druhu. Musím říci, že naštěstí, neboť žádné přírodní hnízdiště v našem regionu již není známo.

Pavel Benda & Václav Šutera
Foto P. Benda

Břehule říční (*Riparia riparia*) v Děčíně a okolí – souhrn

V minulých číslech našeho „Zpravodaje“ jsem vás pravidelně informoval o hnízdění břehulí říčních v Děčíně a jeho bezprostředním okolí. Bohužel na jiných místech našeho regionu již břehule aktuálně nehnízdí, neboť hnízdní prostředí již zanikla, resp. byla

činnostmi člověka zničena. V minulosti hnízdily břehule v přirozeném, resp. polopřirozeném prostředí na několika místech. Osobně pamatuji hnízdění na těchto lokalitách:
- Starý Šachov – pískovna, zavezeno odpadem na konci 20. století, kromě

břehulí zde hnízdil i kulík říční
- Dobkovice – pískovna u Labe, zavezeno odpadem na konci 20. století
- Markvartice – pískovna, zavezeno odpadem na konci 20. století
- Varnsdorf – cihelna, lokalita již neexistuje
V současné době břehule u nás stále hnízdí, ale již výhradně v umělém prostředí zcela vytvořeném člověkem. Hnízdní příležitosti jsou sice v prostoru a čase stabilní, ale díky charakteru u nich nedochází k vyčištění hnízdní komůrky tak, jako při hrabání a obnově hnízdních nor v přirozeném prostředí písčitých stěn. Z toho důvodu lze oprávněně předpokládat velké zamoření parazity, jak na to upozorňuje Heneberg & Kovář (2007). Z tohoto důvodu využívají tato náhradní prostředí břehule jen dočasně několik hnízdních sezón a pak se přesunují na jiná místa.

Chtěl bych v tomto příspěvku provést určitý souhrn „industriálních“ hnízdišť, ať již aktuálně obsazených či již opuštěných. V současnosti opuštěná hnízdiště je dobré sledovat, protože nelze vyloučit, že se na ně břehule opět vrátí.
A - Vilsnice, těleso komunikace směr Ústí nad Labem, odvlhčovací otvory (Heneberg & Kovář, 2007), koncem 20. stol. zde hnízdilo větší množství párů, cca před 2 – 3 lety zde proběhla rekonstrukce, ale nové otvory byly vytvořeny, aktuálně neobsazené
B - Křešice, loděnice, opěrné zdi, odvlhčovací otvory (Heneberg & Kovář, 2007), koncem 20. stol. zde hnízdilo okolo 3 párů, aktuální stav neznámý
C - Děčín, proti loděnicím, těleso silnice, odvlhčovací otvory, koncem 20. stol. zde hnízdil 1 – 2 páry, aktuální stav neznámý
D - Děčín, zimní přístav, odvlhčovací otvory, aktuálně obsazené, více párů
E - Děčín, zimní přístav, odvlhčovací otvory, aktuálně obsazené, více párů
F - Děčín, Lidl, opěrná zeď hlavního nádraží, odvlhčovací otvory, aktuálně obsazené, několik párů

O. Holešínský

- > **G** - Děčín, Přípeř, opěrná zeď komunikace, odvlhčovací otvory (Heneberg & Kovář, 2007), v roce 2003 zde hnízdil min. 1 pár, rekonstrukcí zdi byly otvory zazděny
- H** - Děčín, Městská knihovna, nábrežní zdi, odvlhčovací otvory (Heneberg & Kovář, 2007), aktuálně obsazeno 1 – 2 páry

Pavel Benda

Pavel Benda

Miroslav Půlpán

CH - Děčín, České přístavy, nábrežní zdi, odvlhčovací otvory, při rekonstrukci koncem 20. stol. zde byly cíleně vytvořeny hnízdní nory pro břehule (Heneberg & Kovář, 2007), hnízdilo zde v té době více párů, aktuální stav neznámý
I - Děčín, Horní Žleb, opěrné zdi komunikace, odvlhčovací otvory, aktuálně obsazeno

Literatura
Heneberg, P. & Kovář, V. (2007): Hnízdění břehule říční (*Riparia riparia*) v uměle vytvořených dutinách. *Sylvia, časopis České společnosti ornitologické*: 123 – 138.

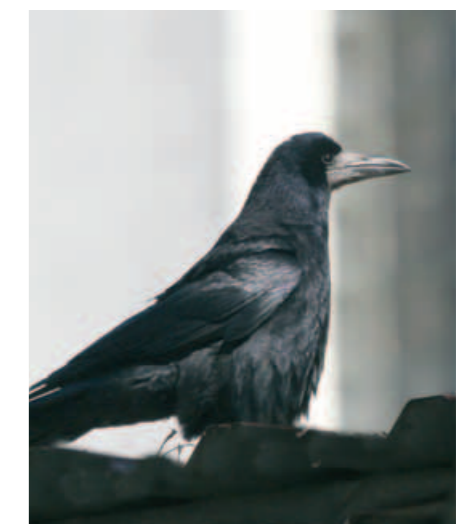
Pavel Benda

Havrani polní (*Corvus frugilegus*) v Rumburku v roce 2016

Rumburští havrani jsou již součástí života ve městě. I bez kalendáře každý pozná, že se blíží konec zimy. Kolem jejich hnízdních stromů začne ruch již v březnu. Tento rok jsem pozoroval tok již 25. 2. určitě díky mírnému zimnímu počasí. Havrani obsadili obě staré kolonie – u pekárny a u muzea, ale ještě to s hnízděním nemysleli vážně, protože kolonii na noc opouštěli. Skutečné hnízdění začalo v dubnu, kdy jsem při jedné z kontrol (6. 4.) napočítal u pekárny 24 hnízd (minulý rok 21) a u muzea dokonce 36 hnízd na starém buku, kde jich bylo minulý rok 16! Ještě jedno vyrostlo na javoru v sousedství a ani to nebyl konečný počet, neboť havrani během dubna obsadili i břizu rostoucí vedle javoru a vybudovali dalších 5 hnízd! U pekárny se stav do konce dubna vyšplhal na 33 obsazených hnízd. Jak jsem již v loňském článku zmínil, bydlím u městského parku, který je

vzdušnou čarou vzdálen asi 150 m od kolonie u muzea. Minulý rok jsem pozoroval ptáky, kteří k nám do parku létali pro stavební materiál, a říkal si, že je jen otázkou času, kdy je napadne založit zde další kolonii. A skutečně! Již 6. 4. se objevilo první a do konce dubna postavili na dvou starých bucích, v těsné blízkosti našeho domu, po třech hnízdech. Soužití s havrany vyžaduje pevné nervy, jsou velice hluční od svítání do setmění. Hnízdění proběhlo úspěšně, protože již začátkem června jsem viděl mladé ptáky vyletovat z hnízd. Klid nastal až 10. července, kdy havrani kolonii opustili. Během celého roku se občas na hnízdištích objeví, v létě alespoň jednou týdně, později již jenom nahodile. Havrani jsou tedy v Rumburku zatím úspěšní, protože celkový počet hnízd v roce 2016 se ustálil na čísle 81! Jsem zvědavý, kam se tato číslice posune v roce 2017.

Jan Lobotka, Foto M. Suržinová

Hnízdění pisíka obecného (*Actitis hypoleucos*) na Labi v Loubí u Děčína

Pisík obecný patří v našem regionu k řídko pozorovaným ptákům. Setkat se s ním můžeme v době migrace na různých vodních plochách, ale v době hnízdění téměř výhradně v okolí řeky Labe. V České republice je početnost odhadována na 200 – 400 párů. Má specifické nároky na hnízdní prostředí, kterým jsou písčité a štěrkové břehy a ostrůvky na větších potocích a řekách. Z tohoto důvodu patří mezi ohrožené druhy, neboť různé a stále nekončící regulace vodních toků a úpravy břehů mu nedávají příliš velkou naději na přežití v naší krajině. Jak již bylo uvedeno,

pravidelnou oblastí kde se pisíci zdržují v době hnízdění, je řeka Labe, resp. její břehy a náplavy. Zejména rozsáhlé štěrkové náplavy jsou pro dolní tok Labe mezi Ústím nad Labem a státní hranicí stále ještě charakteristické. Podle odhadu prvního z autorů by v tomto úseku (Ústí nad Labem – státní hranice) mohlo hnízdit kolem 5 párů těchto velmi zajímavých ptáků. Ovšem najít hnízdo je pro velmi dobré maskování velmi obtížné najít. Veliké štěstí měl druhý z autorů, kterému se dne 12.5.2016 při provázení novinářů podařilo najít hnízdo se 4 vejci. Lokalita, jak je patrně

ze snímku, leží v manipulačním prostoru Povodí Labe těsně za Loubím u Děčína, blízko Labe. Nadmořská výška lokality je kolem 123 m n.m. Zde je deponie štěrku, který je pravidelně těžen z plavební dráhy a následně pak odvážen. Díky pojezdu techniky je plocha porostlá jen nízkou řídkou vegetací. V okolí hnízdiště, zejména na levém (protější) břehu byl velmi zajímavým způsobem diverzifikován pobřežní pás, kam byla nepravidelně rozhrnuta část vytěženého materiálu z prohrábek plavební dráhy a to zřejmě také přispělo ke zvýšení atraktivity lokality. Je však třeba podotknout, že na tomto místě (resp. v úseku Loubí – Podskalí) se pisíci zdržují každoročně již několik let. Pisíci obecní stále ještě patří mezi charakteristické druhy štěrkových náplavů dolního Labe. Jak dlouho ještě? Díky stále intenzivně prosazovaným plavebním stupňům jsou jeho poslední hnízdiště v tomto úseku kriticky ohrožené. Pokud budou zamýšlená vodní díla realizována, budou všechna hnízdiště nevratně zničena a pisík obecný rozšíří seznam druhů, které se nám na Děčínsku podařilo vyhubit.

Pavel Benda & Petr Bauer, Foto P. Bauer

Morčák velký (*Mergus merganser*) – hnízdění v roce 2016

Morčák velký je již od nepaměti součástí ornitofauny naší oblasti. V minulosti byl jeho výskyt u nás spojen výhradně se zimováním, příp. s migracemi. V souvislosti s jeho šířením ve střední Evropě

jako hnízdního druhu se s ním můžeme setkat v posledních desetiletích v období hnízdění i u nás. První doložené hnízdění v ČR bylo prokázáno v roce 1977 na Mostecku. V současné době

pravidelně hnízdí již na řadě míst s celkovou početností 40 – 60 párů (Šťastný, Hudec 2016) a stále rozšiřuje svůj hnízdní areál a také početnost hnízdících párů má stoupající trend. V naší

oblasti bylo první hnízdění prokázáno v roce 1997 (Benda & Rohlík 2008, Šťastný & Hudec 2016) a od té doby jsou morčáci pozorováni v hnízdní době již pravidelněji se vzrůstající početností zejména po roce 2005. Dne 6.7.2016 se mi konečně podařilo pozorovat vyvedenou rodinku, která čítala celkem asi 9 jedinců. Jednalo se již o odrostlá mláďata, která svým zbarvením připomínala samici. Místo pozorování bylo na řece Labi nedaleko ústí Ploučnice cca 200 m proti proudu Labe u železničního mostu. Ptáci plavali ve volné skupince proti proudu a čile se potápěli, proto sečíst je nebylo vůbec jednoduché a nelze vyloučit chybu v počtu jedinců 1 – 2 kusy.

Literatura:

Benda P. & Rohlík, M. (2008): *Vyhnízdil morčák velký (Mergus merganser) v roce 2008 na Děčínsku? Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pískovcích, číslo 4: 8 – 9.*

Šťastný, K. & Hudec, K. (2016): *Fauna ČR, Ptáci – Aves, díl 1. Academia: 790 pp.*

Pavel Benda

První doložený výskyt kolihy malé (*Numenius phaeopus*) ve Šluknovském výběžku

Dne 4.8.2016 mi zavola kamarád, že jeho známá z Lipové má v králíkárně několik dní poraněného ptáka, zřejmě bahňáka. Ihned jsem skočil do auta a vyrazil směr Lipová. Po příjezdu na místo jsem z králíkárny vyjmul kolihu malou. Měla pouze lehce svěšené křídlo, jinak byla v dobré fyzické kondici. Odpověď na otázku, jak k ní přišla, mě velmi překvapila - „Šla jsem krmit koně a najednou mi z čistého nebe spadla pod nohy“. Usoudil jsem, že byla zřejmě sražena dravcem při útoku nebo se při pronásledování zranila o koruny

stromů při úhybných manévrech. Po poděkování a rozloučení jsem kolihu vložil do krabice a odvezl do ZOO v Děčíně. Zde se týden úspěšně živila moučnými červy a viditelně se uzdravovala. Bohužel byla velmi plachá a po několika dnech uhynula v důsledku stresu. O výskytu kolih malých v našem zájmovém regionu jsou jen dvě zprávy, a to od Juliuse Michela (1929), který píše: „8.srpna 1897 jsem obdržel žijící lehce zraněný exemplář kolihy malé (bez udání konkrétní lokality – pozn. autora). Další dva kusy byly na konci srpna 1926 zastřeleny na Libouchecku u Mnichova (obec mezi Čermnou a Lučným Chvojnem)“. Jedná se tedy o první doložený výskyt kolihy malé ve Šluknovském výběžku.

Literatura: Michel J. (1929): *Tiere der Heimat. Tetschen: 126 pp.*

Václav Šena, Foto V. Šena

Vzpomínka na hnízdění konipasa lučního (*Motacilla flava*) na Děčínsku

Konipas luční je v našem regionu velmi vzácným druhem. Setkání s ním je vždy velkým ornitologickým zážitkem. Podle mého názoru zde protahuje pravidelně, nicméně ne každým rokem se jej podaří zjistit. Měl jsem to velké ornitologické štěstí, že se mi podařilo prokázat i jeho hnízdění. Bylo to 1.5.1987, kdy jsem jej poprvé zjistil při své tradiční pochůzce podél Labe z Děčína do Nebočad mezi Křešicemi a Boleticemi. Dnes zde vede cyklostezka a hnojiště bylo umístěno v dnešní levotočivé zatáčce ze směru od železničního přejezdu, za rovinou lemovanou třešňovou

alejí. V té době zde bylo velké hnojiště, ze kterého vytékala močůvka, resp. hnojůvka, která zde tvořila malé laguny a vypálila prakticky veškerou vegetaci ve svém okolí. Byl to pravý ráj na ptáky! Tento typ stanoviště je velmi specifický a v naší krajině již vymizely. Jedná se totiž o vzácnou kombinaci mokřadních plošek s řídkou a nízkou vegetací a nebo zcela bez vegetace. Po tomto prvním pozorování páru jsem se na místo opakovaně vracel a vždy jsem je zde zastihl. Později i se čtyřmi mláďaty! Kromě nich zde tenkrát hnízdili bramborníčník hnědý (*Saxicola rubetra*),

bělořítka šedá (*Oenanthe oenanthe*) a kulčička říční (*Charadrius dubius*). V dalším roce již bylo hnojiště zrušeno a takovéto zajímavé společenstvo opět zaniklo. O sporadickém hnízdění konipasů lučních u Těchlovic a Nebočad podává zprávu také Michel (1929). Věnujte prosím pozornost tomuto specifickému prostředí, může vám přinést mnohá ornitologická překvapení!

Literatura: Michel J. (1929): *Tiere der Heimat. Tetschen: 126 pp.*

Pavel Benda

První zjištění vodouše bahenního (*Tringa glareola*) v Labských pískovcích

Vodoušové jsou v našem regionu velmi vzácnou skupinou ptáků. Je to zapříčiněno jednak malým podílem vodních a mokřadních ploch a také tím, že v době tahu neposkytují dostatek vhodných ploch pro jejich migrační zastávku (např. dna vypuštěných rybníků). V roce

2016 se vytvořila velmi zajímavá lokalita pro táhnoucí bahňáky u Bynovce (viz následující článek). Tu jsme nezávisle na sobě opakovaně navštěvovali. Dne 25. a 26. 6. jsme zde pozorovali vždy 1 kus vodouše bahenního. V práci Michela (1929), kterého citují Vondráček a Šutera

(1986), je uváděn tento druh také od ústí Jílovského potoka do Labe, ale tato lokalita již leží mimo Labské pískovce v Českém středohoří. Toto zjištění je tedy prvním doloženým důkazem o výskytu tohoto druhu v Labských pískovcích.

Literatura: Michel J. (1929): Tiere der Heimat. Tetschen: 126 pp.

Vondráček, J. & Šutera, V. (1986): Ptactvo CHKO Labské pískovce. 1. část. Fauna Bohemiae Septentrionalis, No 11. Ústí nad Labem: 39-58.

Pavel Benda & Martin Horyna

Periodické kaluže v polích – zajímavé místo pro pozorování ptáků

Rád bych vás v tomto krátkém příspěvku upozornil na jednu zajímavou lokalitu a zdůraznil její význam pro ptactvo. Periodické vodní plochy na zemědělské, resp. orné půdě, jsou mimořádně zajímavým typem prostředí, na které je vázána celá řada vzácných a ohrožených druhů ptáků. V našem regionu je takovýchto ploch minimum a aktuálně vím pouze o jedné. Jedná se o soustavu dvou až tří periodických kaluží či větších vodních ploch u obce Bynovec. Ty se nacházejí po levé straně silnice Bynovec – Arnoltice. Jejich velikost a množství je závislé na srážkách, tudíž v sušších létech mohou být zcela bez vody. Tyto plochy jsem zaznamenal poprvé v roce 2016. Bylo to snad dáno

přívalovými srážkami na konci jara a začátkem léta, kdy se tyto plochy vytvořily. V minulosti jsem si jich nikdy nevšiml, resp. zřejmě asi neexistovaly. Jak jsem již uvedl, jsou periodické, tudíž jejich plocha a počet závisí na srážkách. V okolí těchto ploch se v roce 2016 pěstovala kukuřice, takže koncem léta již byly pro ptactvo neatraktivní díky vysokému vzrůstu kukuřice v bezprostředním okolí. Lokalitu jsme sledovali s kolegou Horynou a během několika dnů se nám podařilo pozorovat několik druhů bahňáků – vodouše kropenatého (*Tringa ochruros*), a to i v době hnízdění, vodouše bahenního (*Tringa glareola*) – viz příspěvek výše, kulíky říční (*Charadrius dubius*), jespáka

bojovného (*Phylomachus pugnax*) a čejky chocholaté (*Vanellus vanellus*). Rád bych vás tímto příspěvkem upozornil na uvedenou lokalitu a také požádal o vyhledávání podobných ploch. Představují, i přes malou rozlohu, velmi významné stanoviště pro ptactvo.

Pavel Benda, Foto P. Benda

Vzácný návštěvník z dalekého severu

Dne 23.10.2016 přilétli na Velký rybník dva jedinci turpanu černého. Podle zbarvení se jednalo o samice nebo mladé jedince. Po dosednutí na vodní hladinu se

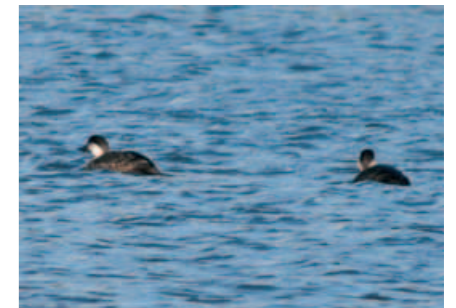
oba jedinci pohybovali v blízkosti rybářů a připlavali si je prohlédnout i místní kachny divoké, a to bez jakékoliv zjevné agrese. Na hladině se turpani pohybova-

li přibližně 5 minut bez sebemenší snahy se potápět. Poté, co se jeden z rybářů postavil, odlétli pryč z rybníka. Dále připojuji pár odborných údajů

o turpanu černém (*Melanitta nigra*). Rozšíření tohoto druhu je od Islandu až po střední Sibiř. Samec je poněkud menší než kachna a je u nás jako jediná kachna zcela černě vybarven. Samice je tmavohnědá. V ČR je vzácným a nepravidelným zimním hostem, který ojediněle přezimuje. Hnízdí na jezerech a větších

bažinách v tundře, v mimohnídní době se zdržuje na otevřeném moři dále od pevniny. Jako potrava mu slouží mlži, vodní hmyz a jeho larvy, korýši, částečně se živí i rostlinami. Výborně se potápí, potravu loví většinou na dně.

Roman Neckář, Foto R. Neckář

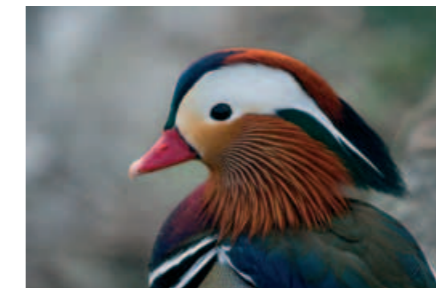
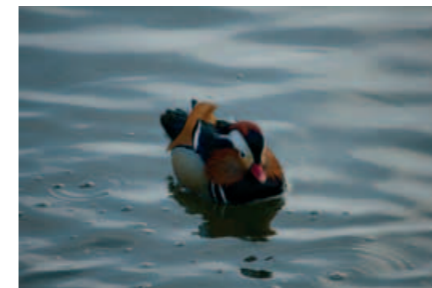
Kachnička mandarinská (*Aix galericulata*) v Děčíně

Kachnička mandarinská patří mezi nejkrásnější kachny. Do Evropy byla v minulosti přivezena z Asie z Dálného východu, kde je její původní areál rozšíření. Pro své krásné zbarvení samců byla ozdobou různých

chovů. Ptáci uniklí ze zajetí a také z polodivokých chovů dali základ dnes již ve volnosti rozmnožující se populaci v Evropě. Také v ČR již hnízdí. V našem regionu se s tímto ptákem můžeme pravidelně

setkat již celoročně. Nejvíce pozorování však pochází ze zimního období a ze Zámeckého rybníku v Děčíně. Naše řada pozorování začíná v roce 2012 a pokračuje až do letošního roku. Většinou se jedná o kačera, ale někdy je možno pozorovat i více jedinců. Hnízdění zatím u nás prokázáno zatím nebylo. Setkání s tímto až pohádkově krásným ptákem je pro mne vždy velkou radostí a také se pravidelně stává vděčným objektem mých fotografií. Není se čemu divit, vždyť je to opravdu překrásný pták, nemám pravdu?

Miroslav Půlpán, Foto M. Půlpán

Slípka zelenonohá (*Gallinula chloropus*) v obci Malá Bukovina na Děčínsku

Slípka zelenonohá je v našem regionu pravidelně hnízdícím, ale vzácným druhem. Je to dáno skrytým způsobem života, kdy velmi často uniká pozornosti, a také díky omezenému množství ploch vhodných pro hnízdění. V roce 2016 se mi podařilo nafotit výskyt a prokázat vyvedení tří mláďat v oblasti Malé Bukoviny na Děčínsku. Zde se nachází několik velmi hezkých a ornitologicky zajímavých rybníků. I když slípky zde pozoruji poměrně pravidelně, je to mé první prokázání hnízdění a doufám, že ne poslední.

Miroslav Půlpán, Foto M. Půlpán

Výsledky mapování hnízdicích labutí velkých (*Cygnus olor*) na Děčínsku a Šluknovsku v roce 2016

Na základě výzvy, která zazněla na setkání našeho ornitologického klubu v roce 2016, jsem se s kolegy pustil do zmapování hnízdního rozšíření labutí velkých v našem zájmovém regionu. Labuť velká patří

v našem regionu k pravidelně hnízdicím druhům, ale je potřeba říci, že početnost a množství obsazených lokalit se mění. Proto jsem přivítal tuto akci, která by měla dát konkrétní a aktuální obrázek o hnízdí-

cích labutích. Akce je dvouletá, tzn. že v roce 2017 budeme pokračovat. Výsledky jsem rozdělil do dvou skupin pro Děčínsko a pro Šluknovský výběžek. Výsledky jsou zajímavé a potvrzují to, co již bylo řečeno úvodem. Některé tradiční lokality pravidelně v minulosti obsazované, např. Velký rybník u Rybníště, nejsou již několik let pro mne neznámých příčin opuštěné, jiné se zase objevily. Bude zajímavé tuto akci zopakovat třeba za 10 let a zaznamenat změny, které se mezitím odehrají. Celkově bylo prokázáno hnízdění 9 párů na 9 lokalitách.

Miroslav Půlpán, Daniela Jahoda & Zdeněk Jahoda

Děčínsko

1. Stará Oleška rybník (2 ad + 7 juv)

Pár, narozeno 7 mláďat, která se těší výborné kondici. Samice měla háček zaseknutý v kolenu, byla ošetřena a vrácena zpět. Samec byl chyten rybářem na návnadu, návnadu polkl, vlasec utrhnul, ale háček mu protrhl jícen.

Byl odvezen na veterinu kde byla udělána pitva. Výsledky potvrdil doktor. Oba dospělí + mláďata okroužkována CZP.

2. Nová Oleška rybník (2 ad + 5 juv)

Pár, narozeno 5 juv z toho 3 bílé (immu-tabilis), všichni okroužkováni CZP. Osud rodiny byl trpký, zůstalo jedno mládě, které je v ZS ARCHA s otevřenou zlomeninou křídla, samce pokousal lovecký pes a je též v ZS ARCH v Liberci.

3. Velká Bukovina Karlovka Velký rybník (2 ad + 5 juv)

Pár, narozeno 5 juv na rybníku v PIHELU,

kde vyhníždil i druhý pár jehož samec zvaný ROBOKAČER (turbo), ten napadal konkurenční rodinku. Proto jsme přistoupili k převezení napadené rodinky na rybník

Karlovka. Zde rodinka přišla o 3 mláďata. Oba dospělí + mláďata okroužkována CZP.

4. Markvartice rybník (2 ad + 0 juv)

Pár okroužkovan CZP. Nevydařené hnízdění.

Šluknovský výběžek:

Celkem bylo zkontrolováno 52 vodních ploch, na pěti vodních plochách bylo zaznamenáno hnízdění labutě velké.

1. Šluknov - Pivovarský rybník (2 ad + 3 juv)

Pár, obě labuť označeny kroužky DEH, narozena 3 mláďata, která později uhynula. Samice byla zraněna na krku, nelétala. Po ošetření byla vrácena zpět na rybník.

- > Samec již dříve odletěl a byl nalezen na rybníku u zámku ve Šluknově, kde v té době přepeřoval. Následně byl odchycen a vrácen zpět k samici na domácí rybník. Setkání bylo úžasné.
- 2. Šluknov - rybník Hraničář (2 ad + 6 juv) Pár, narozeno 6 mláďat. Oba dospělí +

- mláďata okroužkována CZP.
- 3. Lipová - Zámecký rybník (2 ad + 5 juv) Pár, samec kroužkovaný DEH, narozeno 5 mláďat. Jedno mládě uhynulo. Samice + 4 mláďata byla okroužkována CZP.
- 4. Nové Hraběcí - rybník Nové Hraběcí (2 ad + 6 juv)

- Pár, narozeno 6 mláďat, samec a 6 mláďat bylo okroužkováno CZP.
- 5. Rožany - rybník za restaurací "ROŽAN-KA" (2 ad + 7 juv) Pár, samice DEH, samec bez kroužku, narozeno 7 mláďat, jedno později uhynulo, 3 mláďata byla okroužkována CZP.

Tabulka pozorování na našich webových stránkách plní svůj účel

Vážené kolegyně a kolegové, v květnu 2016 tomu bylo 10 let co byly na našich webových stránkách zprovozněny „TABULKA POZOROVÁNÍ“, kam je možné vkládat veškerá pozorování jednotlivých ptačích druhů na Děčínsku a Šluknovsku. Tabulku jsem uvedl do provozu společně s Jiřím Markem a Pavlem Bendou. Naší představu

o tabulce jsme předali programátorovi, jehož výsledek funguje dodnes. V současné době udržuje tabulky Správa národního parku České Švýcarsko. Do května roku 2016 máme 127 zapisovatelů, z toho 23 žen. Celkem bylo vloženo 6.752 záznamů. Od roku 2011 se počet pozorovatelů několikanásobně zvýšil hlavně díky pozorovatelům ze

Šluknovského výběžku a národního parku. Tím jsme dokázali pokrýt celé naše zájmové území, které bylo donedávna opomíjeno. Tato pozorování jsou velmi cenná jak pro nás, tak pro příští generace. Dovolte mi, abych poděkoval všem, kteří zapisují svá pozorování do tabulky.

Miroslav Půlpán

Vítání ptačího zpěvu v Českém Švýcarsku v roce 2016

Již tradičně patřila první květnová sobota v Krásné Lípě populární ornitologické akci zvané Vítání ptačího zpěvu v Českém Švýcarsku. Krásné jarní počasí přilákalo

na čtyřicet malých i velkých amatérských ornitologů, kteří se v časných ranních hodinách sešli u sídla Správy národního parku České Švýcarsko. Úvod patřil tradičně

ukázkám nových přírůstků do sbírky ptačích vycpanin správy národního parku a seznámení s novou ornitologickou literaturou. Pavel Benda, ředitel správy národního parku a zároveň vynikající terénní ornitolog, také účastníkům připomenul v loňském roce vydané „cédéčko“ Ptáci Českosaského Švýcarska, které mají zájemci možnost zakoupit v informačních střediscích národního parku a které je výbornou učební pomůckou pro všechny, kteří se chtějí naučit poznávat naše ptáky podle jejich hlasu (CD vydala Česká společnost ornitologická ve spolupráci se Správou NP České Švýcarsko). Účastníci se také seznámili s řadou propagačních materiálů s ornitologickou tematikou, včetně speciálního čísla časopisu Ptáci svět věnovaného ptákovi roku 2016 července obecně a aktuálního

Pokračování na str. 30

Vítání ptačího zpěvu v Českém Švýcarsku ...

Pokračování ze str. 29

čísla Zpravodaje Ornitologického klubu při Labských pískovcích.

Po úvodní části se ale již všichni těšili na výlet probouzející se jarní přírodou, který opět směřoval k Přírodní rezervaci Velký rybník, významné ornitologické lokality nacházející se v ptačí oblasti Labské pískovce. Díky příznivému počasí se podařilo pozorovat či zaslechnout 41 druhů ptáků v celkovém počtu 119 jedinců. K nejzajímavějším zaznamenaným druhům patřili majestátní jeřábi

popelaví, protahující volavky popelavé a čejky chocholaté, luňák červený, a pár ohrožených bekasín otavních, u kterých se podařilo najít i jejich na zemi umně skryté hnízdo. Během odchyty drobných pěvců byl dokonce zaznamenán slavík modráček středoevropský, který byl na této lokalitě pozorován vůbec poprvé za celou dobu pořádání vítání ptačího zpěvu (tj. od roku 2006).

Vyvrcholením velmi vydařené akce bylo kroužkování odchytených pěvců. Podařilo se odchytit rekordních šestnáct ptáků

v jedenácti druzích (hýl obecný, sýkora modřinka, sýkora koňadra, linduška luční, budníček větší, budníček menší, pěnkava obecná, pěnice hnědokřídlá, pěnice slavíková, bramborníček hnědý a již zmíněný slavík modráček středoevropský). Díky mimořádně úspěšnému odchytu se při opětovném vypouštění okroužkovaných ptáků dostalo na všechny dětské účastníky letošního ročníku :-). Věříme, že stejně úspěšní budeme také v příštím roce :-).

Vítání ptačího zpěvu v Českém Švýcarsku uspořádala Správa NP České Švýcarsko ve spolupráci s Českou společností ornitologickou a členy Ornitologického klubu při Labských pískovcích.

Richard Nagel, Foto R. Nagel

Družina Vlčat funguje při Národním parku České Švýcarsko

Od října 2015 je v činnosti čtvrtá družina Junior Rangeru při Národním parku České Švýcarsko založená ve Starých Křečanech, a to pod vedením člena Ornitologického klubu Labské pískovce a České společnosti ornitologické (ČSO) Romana Neckáře. Družina Vlčat je vedena k přírodovědným aktivitám, členové se učí poznávat naši faunu a fóru při vycházkách do přírody, učí se

dokumentovat pozorované druhy určovat je pomocí atlasů. Zkrátka se snaží nahlédnout do fungování přírody, učí se pohybu a pobytu v přírodě. Největší pozornost je věnována ptákům v okolí Starých Křečan a na území Národního parku České Švýcarsko. Členové družiny se podílejí například na zimním mapování sov, vyhledávání hnízd čápa černého, sčítání vodních ptáků ve Šluk-

novském výběžku či se zúčastňují akce Vítání ptačího zpěvu. Dále se účastní projektu Jaro ožívá (ČSO), kde sledují přilet vybraných druhů ptáků vracejících se z teplých krajín. Při vycházkách se učí poznávat jednotlivá prostředí a v nich vyhledávat jejich obyvatele. Podrobně se členové družiny věnují skorci vodnímu, strakapoudu velkému, datlu černému, bramborníčku hnědému, tuňku obecnému a chřástalu polnímu. K jednotlivým druhům si sami vyhledali potřebné informace a pak se je společně vydali hledat do přírody. V zimě rádi přikrmují a dokumentují přezimující ptačí druhy. Za přispění Správy Národního parku České Švýcarsko (J. Juda) a o.p.s. České Švýcarsko (J. Judová) se mohli zúčastnit dvou přírodovědeckých soutěží. Během ročního fungování družiny je znát velký posun v poznávání jednotlivých druhů ptáků. Dnes jsou již schopni rozeznat běžné ptačí druhy ze svého okolí. Tím překvapují své blízké a pomalu je vtahují do své záliby. Budeme doufat, že jim záliba vydrží až do dospělosti.

Roman Neckář, Foto R. Neckář

Hnízdění sokola stěhovavého (*Falco peregrinus*) na komíně v Děčíně aneb hnízdění v přímém přenosu

V roce 2016 jsme měli nejen my, ale i široká veřejnost, unikátní možnost sledovat hnízdění sokolů v přímém přenosu. Sokoli si totiž pro své hnízdění zvolili budku připravenou na komíně společnosti TERMO Děčín a.s. ve výšce 120 metrů. K ní se podařilo nainstalovat online kameru, která nepřetržitě snímala sokolí rodinný život a přenášela je přes server. Na ten se bylo možné dostat např. přes webové stránky Národního parku České Švýcarsko. Online přenos byl zajištěn firmou JAW.cz s.r.o. A jak to všechno začalo? Člen našeho klubu Václav Beran nás opakovaně, nejen na půdě našeho klubu, informoval o hnízdění sokolů v budkách instalovaných na technických zařízeních v oblasti severních Čech (např. chladicí věže elektráren). To nás samozřejmě zaujalo a tak jsme začali sami vyhledávat místa, resp. komíny, na které by šlo budky nainstalovat. Jako jeden z prvních jsme vytipovali nepřehlédnutelný komín TERMA Děčín a.s. v Děčíně na Benešovské ulici mezi Východním nádražím a Libverdou. Je to nejvyšší komín v našem regionu a tak jsme usoudili, že je relativně velká šance sokolové k hnízdění přilákat. Důležitou roli také hrálo blízké sousedství

naší „pískovcové“ prosperující populace. V roce 2014 jsme na předemtný komín umístili na druhý a třetí ochoz po jedné budce, které dodal Vašek Beran a zaplatila firma TERMO a.s. V roce 2015 zahnízdil v budce na druhém ochozu pár poštolek obecných. Druhá budka na třetím ochozu zůstala prázdná. V roce 2016 se však situace změnila. Na třetím ochozu zahnízdil vytožený pár sokolů stěhovavých. Druhá budka na druhém ochozu zůstala prázdná a byla v roce 2016 sundána. Sokolům se dařilo velmi dobře, což jsme mohli sledovat právě díky přímému přenosu, a vyvedli tři překrásná mláďata (2 samice + 1 samec), která byla okroužkována.

Dospělí sokolové nebyli kroužkováni. Po vyhnízdění jsme budku sundali, vyčistili, opravili a připravili na další hnízdění – to provedl člen našeho klubu Václav Šena. Zbytky kořisti v budce a jejím okolí jsme pečlivě sesbírali a předali našemu kolegovi Pavlovi Kůrkovi z Českolipska, který obratem a nezištně provedl rozbor potravy (viz níže). Ve spolupráci s pracovníky skalní čety Národního parku České Švýcarsko byla budka opět vrácena na stejné místo. Všichni doufáme, že sokolové opět zahnízdí a my budeme moci znovu sledovat intimní život sokolí rodiny. Vše je již přichystáno. Rozborem peří a kostí kořisti bylo zjištěno celkem 12 druhů ptáků:

- holub domácí – nejméně 38 ex. (podle počtu kroužků – nejvíce jich bylo z ČR a Polska)

- dlask tlustozobý
- drozd kvíčala
- kos černý
- rorýs obecný
- skřivan polní
- strakapoud velký
- špaček obecný
- vlaštovka obecná

- vrabec polní
- zvonek zelený
- malý pěvec (zřejmě konopka obecná)

Kroužky holubů domácích (poštovní holubi značení kroužky), 38 ex.:

Podle roku narození:

ROK	POČET
2006	1ex
2009	1ex
2012	2ex
2013	7ex
2014	10ex
2015	14ex
2016	3ex

Partnery projektu jsou Národní park České Švýcarsko, který zajistil výškové speciality pro instalaci sokolí budky a nadále poskytuje specializované ornitologické poradenství, společnost TERMO a.s., která poskytla komín a zakoupila speciální budky, společnost JAW.cz s.r.o., která technicky zajišťuje unikátní on-line přenos přímo ze sokolí budky. Velký díky také patří Vaškovi Beranovi a Vaškovi Šenovi za jejich pomoc a obětavost a také Pavlovi Kůrkovi, který provedl rozbor kořisti.

Pavel Benda, Tomáš Salov & Pavel Kůrka

*Celkový pohled na komín, budka L. Zeman
Foto P. Benda*

Vzácný zimní host – polák kahalok (Aythya marila)

Letošní lednový průběh zimy byl pro pozorování zimujících vodních a mokřadních ptáků velmi příznivý. Mrazivé dny zapříčinily zamrznutí prakticky všech stojatých vodních ploch a ptáci se soustředili na tekoucí nezamrzlé vodní toky. To zjednodušilo jejich pozorování a objevily se vzácné a méně obvyklé druhy. V rámci celostátního sčítání vodních a mokřadních ptáků jsme na Labi v Děčíně zaznamenali dne 14. 1. 2017 velmi vzácného hosta námi dříve nikdy nepozorovaného. Byla to samice poláka kahalok. U tohoto druhu je na první pohled pro samice kahalok

typický široký bílý pruh okolo kořene zobáku. Ta se zdržovala nedaleko ústí Ploučnice do Labe ve velké skupině zejména kachen divokých, ale také poláků chocholaček, v jejichž okolí se nejčastěji zdržovala. Byla poměrně plachá a její úteková vzdálenost byla cca 40 – 50 m. Po snaze o přiblížení a zmenšení této vzdálenosti naštesti jen poodlétla, ale zůstala stále v tomto prostoru. Bylo tedy možno ji alespoň trochu fotograficky zdokumentovat. Kromě výše uvedených druhů zde zimovali i morčáci velcí, labuť velké, lysky obecné, hoholové severní a také jedna kopřivka obecná.

V našem regionu byl tento druh ještě zjištěn v listopadu 1927, kdy byl samec střelen u Ostrova (Michel 1929). Dále byl tento druh pozorován dne 19. 2. 1966 a 13. 1. 1967 na Labi pod Děčínem (Vondráček a Šutera, 1986)

Michel J. (1929): Tiere der Heimat. Tet-schen: 126 pp.

Vondráček, J. & Šutera, V. (1986): Ptactvo CHKO Labské pískovce. 1. část. Fauna Bohemiae Septentrionalis, No 11. Ústí nad Labem: 39-58.

Pavel Benda, Martin Horyna & Miroslav Půlpán, Foto M. Půlpán

Ptačí oblast Východní Krušné hory

■ Bezprostředně na západní hranici CHKO Labské pískovce navazuje Ptačí oblast (PO) Východní Krušné hory. Rozkládá se v délce 40 km na vrcholové plošině Krušných hor při hranicích ČR a SRN na území okresů Ústí nad Labem, Teplice a Most na ploše 16.368 ha v nadmořské výšce 542-956 m. Geologické podloží je tvořeno rulou a svorem krušnohorského krystalinika prostoupené žulovými a křemennými porfyry. Vodní srážky se pohybují v rozmezí 900-1000 mm. Na rozdíl od Labských pískovců je území PO méně zalesněné. Původní bukojedlové a smrkové porosty byly v důsledku hornictví a zakládání skláren od počátku 14. století těženy a Krušné hory se postupně staly nejhustěji osídleným pohořím v Čechách. Vyklučené plochy byly posléze využívány k zemědělským účelům převážně jako louky a pastviny, částečně i jako orná půda. Ve druhé polovině 20. století zanikla v důsledku odsunu německého obyva-

telstva řada obcí a v průběhu 70. let došlo na náhorní plošině Krušných hor vlivem imisí oxidu siřičitého z tepelných elektráren k odumření většiny smrkových porostů. Vzniklé holiny byly následně zalesněny často nepůvodními dřevinami. V současné době představuje tato PO, vyhlášená s cílem zachování a obnovy ekosystémů významných pro tetřívka obecného a zajištění příznivých podmínek pro zachování současné populace, pestrou mozaiku lesních porostů s původními rašeliništi, suchými i podmáčenými loukami, pastvinami, prameništi, potoky a pozůstatky zemědělské činnosti kamennými snosy. Na území PO Východní Krušné hory leží následující chráněná území: PR Černý rybník, PR Grünwaldské vřesoviště, PR Cínovecké rašeliniště, PR Černá louka a PR Špičák.

■ Do současné doby byl na území PO zaznamenán výskyt více než 170 ptačích

druhů, z nichž zde 80 hnízdí. Ze zvláště chráněných kriticky ohrožených druhů se zde od roku 2004 vyskytuje (a od roku 2015 hnízdí) **jeřáb popelavý** (*Grus grus*). 22. 4. 2003 pozoroval V. Hamerník (VONDRÁČEK 2003) ojedinělý průtah **kolihy velké** (*Numenius arquata*). Od roku 1992 je pravidelně pozorován **luňák červený** (*Milvus milvus*) a od roku 1994 **luňák hnědý** (*Milvus migrans*). V květnu 1989 byl opakovaně pozorován **mandelík hajní** (*Coracias garrulus*), nepravidelně protahuje **orlovec říční** (*Pandion haliaetus*). První zastižení **orla mořského** (*Haliaeetus albicilla*) na nádrži Fláje byl zaznamenán 7. 9. 1972 (BÁRTA 1974); 15. 5. 2003 zde P. Vajnar (VONDRÁČEK 2003) pozoroval 2 ex. a 15. 4. 2004 Vitner jednotlivý ex. V roce 1965 pozoroval J. Koucký v hnízdním období u Petrovic **slavíka modráčka** (*Luscinia s.cyanecula*) a v letech 1993-94 prokázali HORÁK a TIRPÁK (1965) na Mostecku

na Flájích a v PR Černý rybník hnízdění **modráčka tundrového** (*Luscinia s. svecica*). V roce 1997 prokázala H. Niklová v PR Černý rybník ojedinělé hnízdění **ostralky štíhlé** (*Anas acuta*); 5. 8. 1994 pozoroval J. Vondráček 2 **ostralky** i na Cvičné louce u Adolfova (UL). Sporadicky se vyskytuje **strnad luční** (*Miliaria calandra*). V současnosti vymizelým a naposledy v roce 1968 loveným druhem je **tetřev hlušec** (*Tetrao urogallus*).

■ Ze silně ohrožených druhů na celém území pravidelně hnízdí **bekasina otavní** (*Gallinago gallinago*) (v roce 1913 15-20 párů). Dne 30. 1. 2016 zaznamenal P. Vajnar zimování 2 i. v oboře na Flájích (MO). V menším počtu se vyskytuje **bělořit šedý** (*Oenanthe oenanthe*), jeho hnízdění prokázal Z. Bárta v roce 1971 v pískovně na Flájích; 16. 5. 1991 protahovalo 5 i. u Habartic (TP), v roce 1998 zaznamenal J. Vondráček hnízdění u Kr. Lesa pod Špičákem a 6. 5. 2000 pozoroval VONDRÁČEK (2000) průtah 2 i. u Petrovic (UL). Nepočetně hnízdí **holub doupňák** (*Columba oenas*). V roce 1990 hnízdil na Mravenčím vrchu u Telnice a v letech 1990-1993 v okolí Fláji. Od roku 1986 zde hnízdí **čáp černý** (*Ciconia nigra*), v letech 1986-1989 hnízdil u Telnice (UL), v roce 1987 u Kr. Lesa a v r. 1995 u Moldavy (TP). V roce 1998 zaznamenal P. Rabas (VONDRÁČEK 1999) hnízdění na Flájích, v letech 1998-1999 Vajnar na Černé hoře u Fláji a v roce 2005 v oboře Fláje. V roce 2003 pozoroval P. Vajnar hnízdění na Flájském v. a v roce 2012 na Puklém kamení u Fláji. V roce 2013 hnízdil v počtu 3-5 párů. Pravidelně zde protahuje a zimuje **dřemlík tundrový** (*Falco columbarius*). V únoru a březnu roku 1965 pozoroval VONDRÁČEK (1976) jednotlivé exempláře u Telnice a Kr. Lesa (UL), 10. 10. 1997 HORÁK (1999) na Flájích a 16. 11. 1999 VONDRÁČEK (2000) mezi Adolfovem a Větrovem (UL). Dne 4. 8. 1957 zaznamenal FLASAR (FLASAR, FLASAROVÁ 1975) na Moldavských loukách nález kadáveru **chřástala kropenatého** (*Porzana porzana*), jeho výskyt na Flájích později potvrdil 27. 5. 1971 BÁRTA (1974). Na přelo-

mu tisíciletí koncem 80. let po mnohaleté absenci pozoroval V. Růžička (KOL. 1992) u Petrovic **chřástala polního** (*Crex crex*), který zde od roku 2000 ve zvyšujícím se počtu hnízdí. Jeho početnost byla v roce 2013 odhadována na 20-25 a v roce 2016 na cca 50 p. K ubývajícím druhům, pozorovaných v letech 1991 a 1994 na Flájích a v květnu 2000 u Fojtovic (TP), patří **jeřábek lesní** (*Bonasa bonasia*). Pouze nepravidelným zimním hostem je **kalous pustovka** (*Asio flammeus*). Příležitostně byla pozorována **kavka obecná** (*Corvus monedula*) a na průtahu **konipas luční** (*Motacilla flava*). Vzácné protrahujícím druhem je **kos horský** (*Turdus torquatus*) pozorovaný v březnu 1990 na Flájích a v dubnu 2000 u Fojtovic (TP). Na celém území hnízdí **krahujec obecný** (*Accipiter nisus*). V posledních letech se znovu objevuje **krutihlav obecný** (*Jynx torquilla*). Od roku 1994 se objevuje v narůstajícím počtu **křepelka polní** (*Coturnix coturnix*), poprvé pozorovaná 10. 8. 1994. Naše nejmenší sovička **kulíšek nejmenší** (*Glaucidium passerinum*) byla v letech 1989-1992 opakovaně pozorována v okolí Fláji a v PR Černý rybník. **Ledňáček říční** (*Alcedo atthis*) je každoročně protahujícím druhem na Rybném p. u Krásného Lesa (UL). **Lejsek malý** (*Ficedula parva*) bývá sporadicky pozorován na Telnicku a Petrovicu (UL). **Lelek lesní** (*Caprimulgus europaeus*) byl v roce 2000 pozorován ve Flájské oboře. **Moták lužní** (*Circus pygargus*) byl v období jarní migrace v letech 1991 a 1993 pozorován na Flájích a 20. 8. 1915 u Petrovic (UL). **Moták pilich** (*Circus cyaneus*) patří od počátku 90. let na většině území k příležitostně pozorovaným druhům, nelze vyloučit ojedinělé hnízdění; 4. 7. 1994 byl pozorován 1 pár a 7. 11. 1994 jedna samice v PR Černá l. **Ostříz lesní** (*Falco subbuteo*) patří ke sporadicky pozorovaným dravcům. V roce 1971 zaznamenal BÁRTA (1974) jeho hnízdění na Flájích, 17. 5. 1979 pozoroval Lorenc přelet 1 i. na Komáří vížce (TP), 4. 6. 1997 zastihl M. Horák 1 i. na Loučenském vrchu (MO). V témže roce pozoroval V. Bejček 1 i. u Moldavy (TP), 13. 4. 2013 zastihl V. Šutera

1 i. u Habartic (TP) a 15. 9. 2014 pozorovali J. Vondráček společně s J. Lohanským 2 jedince u Větrova (UL). Ojedinělé pozorování **pěnice vlašské** (*Sylvia nisoria*) u Petrovic (UL) udává V. Růžička. **Pisík obecný** (*Actitis hypoleucos*) byl v letech 1994-1998 v období podzimního průtahu opakovaně pozorován na Rybném p. u Kr. Lesa (UL). **Sýc rousný** (*Aegolius funereus*) patří od 70. let minulého století na celém sledovaném území k pravidelně hnízdícím druhům. Vymizelým druhem je **sýček obecný** (*Athene noctua*), který hnízdil ještě v 70.-90. letech v Petrovicích (UL). Početnost **tetřívka obecného** (*Tetrao tetrix*) trvale klesá, v roce 2013 tokalo na území parku 60-70 M, v roce 2016 byl zjištěn stav pouhých 15-20 M. K pouze sporadicky pozorovaným druhům patří i **včelojed lesní** (*Pernis apivorus*), v letech 2009-2013 byli jednotliví protahující ptáci pozorováni u Cínovce (TP) a Petrovic (UL). **Vodouš kropenatý** (*Tringa ochropus*) byl v srpnu v roce 1969 a v roce 1994 pozorován na nádrži Fláje. Ojedinělé pozorování **volavky stříbřité** (*Egretta garzetta*) z 20. 8. 2008 z letních stránek u Mackova (MO) udává J. Tichý.

■ Z ohrožených druhů hnízdí od nepaměti na podmáčených loukách na celém území **bramborníček hnědý** (*Saxicola rubetra*). V červnu 2014 byl u Habartic poprvé pozorován **bramborníček černohlavý** (*Saxicola torquata*). V únoru 1958 byl u Krásného Lesa (UL) a v zimě 1967-1968 u Cínovce (TP) pozorován invazionelní zálet **brkoslavů severních** (*Bombicilla garrulus*). Od nepaměti bývá na jarním i podzimním průtahu pozorován **čap bílý** (*Ciconia alba*). Ojedinělé hnízdění **čírky obecné** (*Anas crecca*) na nádrži Fláje zaznamenal v roce 1971 Z. Bárta a na průtahu zde byla znovu pozorována 21. 7. 1972. U Habartic (TP) pozoroval V. Šutera 2 jedince 25. 2. 2015. Ke vzácným přírůstkům avifauny oblasti patří **hýl rudý** (*Carpodacus erythrinus*). Dne 6. 6. 1995 pozoroval D. Uhlig 2 - M a 7. 6. 1996 1 - M J. Vejmla 1-M

Pokračování na str. 34

Ptačí oblast Východní Krušné hory

Pokračování ze str. 33

u Cínovce (TP). Dne 10. 6. 1997 zaznamenal HORÁK (1999) hnízdění 2 p. u Fláji. Dne 31. 5. 1958 J. Vondráček pozoroval 3 - M u Nového Města (TP) a 23. 5. 2003 M. Horák a J. Vondráček pozorovali 1 - M u Moldavy (TP). K mizejícím druhům patří **chocholouš obecný** (*Galerida cristata*). V roce 1964 zaznamenal VONDRÁČEK, mns. - 1964 jeho hnízdění u Kr. Lesa (UL), znovu zde byli 2 jedinci pozorováni 13. 5. 2016. **Jestřáb lesní** (*Accipiter gentilis*) je v celé oblasti sporadicky pozorovaným druhem. F. Russig a V. Šutera zaznamenali 16. 1. 1996 u Adolfova (UL) a 5. 12. 2013 nad Supí plání u Habartic (TP) průtah hejtna 28 a 30 **kormoránů velkých** (*Phalacrocorax carbo*). Téměř vymizelým druhem je **koroptev polní** (*Perdix perdix*), v roce 1996 ji spatřil J. Vondráček. V roce 1991 zde D. Hůlová pozorovala zimující cí hejtno, nověji zde nebyla zastížena. Jednotlivé páry **krkavce velkého** (*Corvus corax*) byly poprvé pozorovány 20. 6. 1988 u Petrovic (UL) a 30. 7. 1988 u Moldavy (TP). Od té doby jeho počty rychle narůstaly a již koncem 90. let nebyla na hřebenech Krušných hor vzácností hejna čítající desítky jedinců. Jeho početnost trvale narůstá. V roce 1974 zaznamenal Z. Bárta **lejska šedého** (*Muscicapa striata*) ve Flájské oboře (MO), od počátku 90. opakovaně hnízdí v intravilánu obce Kr. Les (UL) a 5. 8. 2009 bylo pozorováno hnízdění v obci Adolfov (UL).

■ V říjnu 1971 pozoroval Z. Bárta protahujícího motáka pochopa (*Circus aeruginosus*) na nádrži Fláje, od počátku 90. let je v teplické a ústecké části PO v průběhu hnízdního období téměř každoročně pozorovaným druhem, hnízdění však nebylo dosud prokázáno. Stálým, ale pouze ojediněle pozorovaným druhem, je **orešník kropenatý**

(*Nucifraga caryocatactes*). FLASAR a FLASAROVÁ (1975) citují RICHTERA (1938), podle něhož měl hnízdit u Petrovic, BARTA (1974) zaznamenal 8. 4. 1971 pozorování u Fláji (MO) a Hanousek v letech 2008-2013 ojediněle pozorování u Petrovic (UL). Pravidelně protahujícím a hnízdicím druhem je i **sluka lesní** (*Scolopax rusticola*). Pozorována byla na celém území PO: 11. 10. 1964 u Telnice, 12. 4. 1989 v PR Grünwaldské vřesoviště, 10. 5. 1994 na mokřadu u Mohelnice, 14. 4. 1995 na Fláji, 3. 5. 1997 na mokřadu v PR Černá louka, 26. 3. 2000 protahovalo 14 i. u Adolfova a 12. 11. 2013 byl jednotlivý zimující exemplář pozorován na mokřadu u Habartic. Dne 22. 7. 1972 zaznamenal BARTA (1974) na nádrži Fláje ojediněle pozorování 1 i. **potápky černokrké** (*Podiceps nigricollis*), 15. 4. 1971 2 páru **potápky malé** (*Podiceps ruficollis*) a 27. 6. 1972 zastíženi 1 i. **potápky roháčce** (*Podiceps cristatus*), jejíž ojedinělé hnízdění zde v roce 2012 udává P. Vajnar (VONDRÁČEK 2012). **Rorýs obecný** je protahujícím a při lovu potravy zaletujícím druhem. Dne 31. 5. 1994 bylo pozorováno 5 i. u Kr. Lesa (UL). K početně hnízdicím druhům patří rovněž **tuhýk obecný** (*Lanius collurio*), který hnízdí od Petrovic (UL) až po Fláje (MO), na Černé louce hnízdily současně 3 páry. Méně početný je **tuhýk šedý** (*Lanius excubitor*). Dne 30. 1. 1961 byl 1 i. pozorován u Nakléřova (UL), 15. 11. 1964 u Kr. Lesa, 23. 2. 1975 v Mordové roklí (UL), 26. 5. 1990 prokázal V. Horák hnízdění, D -12, na Jelením v. u Fláji (MO). Hnízdění tohoto druhu prokázal rovněž P. Benda v roce 1993 ve vojenském prostoru u Tisé, kdy pozoroval pár a 4 čerstvě vyvedená mláďata, a také J. Vondráček (26. 6. 1992 v PR Grünwaldské vřesoviště (TP) a 2. 7. 2006 v PR Černá louka). **Vlaštovka obecná** (*Hirundo rustica*), pravidelně a početně

hnízdí v hospodářských budovách celé PO. **Výr velký** (*Bubo bubo*) bývá pozorován na potulce, J. Hruška, i.l., jej v roce 1977 zaznamenal u Moldavy (TP), V. Horák pozoroval 27. 10. 1991 1 exemplář u Fláji (MO), F. Russig vyplašil 22. 4. 1997 1 i. v Mordové r. (UL), D. Hůlová pozorovala v květnu 1999 1 i. u Větrova (UL) a lesník Lapla zastížil 18. 8. 1999 1 i. na p. Slatina u Kr. Lesa (UL).

■ Ke druhům zde zastížným v patří i někteří vzácní hosté ze severu. Jedním z nich je potáplice severní (*Gavia arctica*), v období od 12. 6. 2003 do 10. 9. 2003 se podle Štastného a spol. zdržovali 2 ex. (1 ad. + 1 imat. jedinec) na nádrži Fláje (MO). Dne 15. 1. 1998 byl na Rybném potoce pod Kr. Lesem (UL) pozorován pár **bernešek velkých** (*Branta canadensis*). Opakovaně byly pozorovány zálety **sovice sněžní** (*Bubo scandiacus*), kterou pozorovali v zimě 1960 J. Broukal a v roce 1962 R. Müller u Kr. Lesa (UL) a v lednu 1991 P. Vajnar v PR Grünwaldské vřes (TP). Přinejmenším silně pravděpodobné je občasné hnízdění **drozda cvrčaly** (*Turdus iliacus*). SALÁŠEK, 1960 pozoroval v létě 1959 hejtno 7 exemplářů u Nakléřova (UL). HORÁK (1999) sděluje, že 10. 7. 1977 společně s J. Křenem viděli pár s mladými na Žebráckém v. u Fláji (MO). Dalším řídko zastížným zatoulancem je **sněhule severní** (*Plectrophenax nivalis*), kterou 30. 12. 1965 a 1. 1. 1966 pozoroval VONDRÁČEK, 1968 cca 70 i. na neskliženém zavátém ovesném poli u Kr. Lesa (UL), tamtéž na úpatí V. Špičáku byla 1 F zastížena 1. 12. 1992. Jeden samec byl dne 29. 1. 2008 zastíž P. Bendou v okolí větrných elektrárén u Petrovic (UL).

Literatura:

Bárta, Z. (1974): Avifauna Flájské údolní přehrady a blízkého okolí. Sbor. Okr. muzea v Mostě, řada přírodovědná, 1/1974: 37 – 64.
Flasar, I. & Flasarová, M. (1975): Die Wirbeltierfauna Nordwestböhmens (Severozápadní Čechy). Zool. Abhandlungen Statlichen Museum für Tierkunde Dresden, Band 33, Supplement, 1975: 149 pp.
Horák V. (1999): Ptáci mokřadu Dolní Jiřetín,

okres Most, v letech 1990 až 1998. Fauna boh. sept. (24): 97 – 133.
Vondráček, J. (1976): Změny ve složení avifauny severočeského kraje v posledních 25ti letech Fauna boh. sept. (1): 15 – 21.
Vondráček, J. (1999): Výskyt vzácnějších druhů ptáků v severních Čechách. Fauna boh.

sept. (24): 73 – 89.
Vondráček, J. (2000): Výskyt vzácnějších druhů ptáků v severních Čechách. Fauna boh. sept. (23), 2000: 107 – 117.
Vondráček, J. (2012): Vzácná pozorování 2012. Fauna boh. sept. (37): 153 – 174.
Vondráček, J. (2013): Vzácná pozorování 2013.

Fauna boh. sept. (38): 161 – 173.
Vondráček, J. (2013): Křepelka polní v Ústeckém kraji. Fauna boh. sept. (38): 149 – 159.
Vondráček, J. & Šutera, V. (2013): Avifauna ptačí oblasti Východní Krušné hory. Fauna boh. sept. (38): 77 – 148.

Jiří Vondráček & Václav Šutera

Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)

Tetřev hlušec je ptákem Starého světa obývajícím lesy boreální a mírné zóny. Vyskytuje se od severního Španělska a Skotska až po střední Sibiř. Ve Skotsku populace vyhynula na konci 18. století a tetřev byl zde znovu úspěšně reintrodukovan v letech 1837-38 z ptáků odchycených ve Švédsku. Rozsáhlé reintrodukční programy jsou v současnosti realizovány i v jiných zemích, především v Německu, nutno však podotknout, že se nepříliš úspěšnými výsledky. Rozšíření tetřeva hlušce je spojeno s výskytem borovice lesní, ale především s výskytem borůvky, která je mimořádně důležitá nejen jako potrava dospělců a kuřat, ale i jako rostlina, na níž je vázáno velké množství bezobratlých živočichů, zvláště larev motýlů, které tvoří oblíbenou potravu malých kuřat. Vlivem ničení přírodního prostředí člověkem a přímého pronásledování tetřeva se jeho areál v Evropě výrazně rozšířil, takže jednotlivé populace nabyly reliktního charakteru. I v posledních 30 letech minulého století je tento ubývající trend patrný ve většině evropských zemí včetně tak významných jako je Švédsko a Finsko.

Tetřev hlušec je obyvatelem starých rozlehlých jehličnatých a smíšených lesů prostoupených rašeliništi, vřesovišti a pasekami s bobulonosnými bylinami a keři, především s borůvkou. Samice se o snůšku i vylíhlá mláďata stará sama, vodí je až do podzimu, kdy se rodiny rozdělí do hejnek podle pohlaví.

Tetřev hlušec je největším evropským kurem. Kohout dosahuje takřka velikosti krocana, je asi o 40% větší než samice. Je celý černohně-

dý s bílými znaky v ohbí křídel a s bělavými skvrnami na spodině těla a na dlouhém zaobleném ocasu. Nad očima má v době toku červené „poušky“ a na bradě prodloužená pera. Samice je červenohnědá, hustě tmavě skvrnitá, s nápadnou rezavou plochou na hrudi. Vzlet tetřeva je velmi hlučný, za letu střídá prudké mávání křídel a plachtěním. Obě pohlaví žijí po celý rok odděleně, setkávají se jen na tokaništích. Tehdy se také jeho přítomnost nejlépe prokazuje, jinak totiž žije velmi skrytým způsobem.

Tok začíná obvykle už v březnu, samec začíná tokat před rozedněním, buď na silné větvi stromu, nebo na zemi. Na začátku se ozývá „klepáním“ („t-k-t-k-t-k“), následuje „trylek“ ukončený „vylousknutím“ znějícím jako vytažení zátky z láhve. Poslední část je „broušení“ podobající se přejíždění brousku po kose. Ocasní pera jsou v toku postavená a rozevřená.

Tetřev hlušec býval charakteristickým obyvatelem jehličnatých, zejména borových a smíšených lesů i v Českosaském Švýcarsku. Bohužel dnes již o něm musíme mluvit pouze v čase minulém, neboť tento majestátný druh již z naší oblasti (české i saské) zcela vymizel. Nejblíže se tetřevi vyskytují na Šumavě. V minulosti však patřil k hojným druhům, na jehož výskyt upomíná řada pomístních názvů. Jeho výskyt a hnízdění bylo známo z oblasti od Petrovic, Tisé, Sněžníku, přes Hřensko, Jetřichovicko až po Doubicko. Dle různých hlášení z minulého století se udává, že v rámci Českokamenického velkostatku

představovaly průměrné roční stavy tetřevů 121 jedinců. V roce 1931 jeho počet dosáhl maxima (zaregistrováno 212 jedinců), ale v následujících letech prakticky již jen klesal. Minimální počet byl zaznamenán roku 1937, a to pouhých 76 jedinců. V roce 1929 tokalo jen v oblasti Chřibské 18 kohoutů. Ještě v 50. letech byl alespoň v některých částech Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce běžnou zvěří. Podle dotazníkové akce v letech 1963–64 bylo zjištěno ještě 5 slepic a 2 kohouti v polesí Doubice. V roce 1952 tokalo v polesí Jetřichovice 11 kohoutů. V roce 1967 se v polesí Doubice zdržovali 3 kohouti a 6 slepic. U Jalůvčí byla poslední slepice pozorována v roce 1960. Dne 30. dubna 1967 byl vyplašen 1 kohout na Křidelních stěnách u Hřenska a v roce 1971 byl 16. června střelen kohout u Pravčické brány. Vzpomínám, že mi, dnes již zesnulý významný severočeský ornitolog Zdeněk Bárta, vyprávěl, že koncem 60. let 20. stol. pozoroval v zimě skupinu asi 10 tetřevů na vrchu Mlýny nedaleko Mezní Louky. V letech 1980–1981 byl pozorován kohout u Doubic. Poslední doložené hnízdění pochází z roku 1984 z Jetřichovicka. Ještě 28. června 1991 byl pozorován 1 kohout u Jetřichovic a v roce 1993 byl dvakrát pozorován kohout v oblasti Zadních Jetřichovic. Tím výskyt tetřevů v naší oblasti bohužel končí.

Specifické a také velmi zvláštní bylo jeho přizpůsobení se zdejší lesoskalní krajině. Tím byl tok na okrajích skal, což mu dávalo pocit bezpečí. Na těchto místech byl totiž ušetřen nečekanému útoku predátorů a také byl tokající tetřev pro samice lépe viditelný. Toto prostředí bylo také jejich ideálním domovem,

Pokračování na str. 36

Tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*)

Pokračování ze str. 35

neboť bylo porostlé reliktními bory s rozsáhlými porosty borůvek a brusinek.

Co způsobilo jeho úplné vymizení z lesů Českosaského Švýcarska? Je to zřejmě souhra několika příčin. Klíčové bylo nevhodné lesnické hospodaření, kdy smíšené porosty byly převáděny na stejnověké smrkové monokultury a byly také zaváděny nepůvodní a velmi agresivní dřeviny, zejména borovice vejmutovka původem ze Severní Ameriky, které potlačily porosty borůvek a brusinek a zcela změnilly strukturu lesa. Negativně se také projevil průběh lesnických prací, kdy v době toku a hnízdění nebyl zabezpečen nutný klid. Výrazný podíl měla rovněž intenzivní a masová turistika, která zneklidnila velká území, která tetřevi potřebovali pro svůj život. Velmi nevhodné bylo i horolezecké využívání skalních objektů, kde tetřevi tokali a také v jejich okolí hnízdili. Velký vliv měly i vysoké stavy predátorů, zejména prasat divokých, ale i kun, lišek a jezevců.

Osud tohoto druhu však není správně NP lhostejný, proto ve spolupráci se Správou Národního parku Saské Švýcarsko a zejména ve spolupráci s předním evropským odborní-

kem na lesní kury Siegfriedem Klausem, přistoupila k přípravě projektu návratu tohoto druhu na území Českosaského Švýcarska.

Co je nutné pro návrat tohoto erbovního druhu do přírody Českosaského Švýcarska udělat? Jsou čtyři nezbytné podmínky pro úspěch projektu.

- 1) Příprava a restaurování jejich dřívějších a dnes již na mnoha místech zaniklých biotopů. Jedná se zejména o likvidaci vejmutovkových porostů, dále přeměnu stejnověkových smrkových monokultur na lesy přírodě blízké s bohatou strukturou a podrostem zejména borůvek.
- 2) Redukce počtu přemnožených či člověkem zavlečených druhů predátorů jako je prase divoké, psík mývalovitý, liška obecná či jezevec lesní. Je nutno si uvědomit, že početní stavy predátorů jsou extrémně vysoké. Správa národního parku chce jejich početnost snížit alespoň tak, aby mohli na zemi hnízdící tetřevi úspěšně vyhnízdit a zdárně odchovat mláďata.
- 3) Zabezpečení nezbytného klidu v místech plánovaného vypouštění a také na všech dalších vhodných místech.
- 4) Zajištění vhodných ptáků pro vypouštění. Není zatím reálné získat divoké ptáky přímo z přírody, proto je nutné získat kvalitní ptáky z odchovny. V Evropě je několik odchoven, které chovají a množí tetřevy, ale bohužel kvalita ptáků není příliš vyhovující, neboť nejsou schopni po vypouštění do volné přírody přežít a zapojit se do reprodukce. Je to dáno tím, že v odchovně ztratí část svých přirozených instinktů nutných k přežití. Díky krmení granulovaným krmivem se mění jejich trávicí trakt do té míry, že nejsou schopni strávit přirozenou potravu získanou v lese. V odchovnách se podávají medikovaná krmiva

z důvodu zamezení vzniku nemocí. Tím se zničí jejich přirozená střevní mikroflóra. V posledních letech však funguje velmi kvalitní odchovna v polské části Beskyd nedaleko od státní hranice České a Slovenské republiky. Ta eliminovala prakticky všechna výše uvedená negativa a ptáci vypuštění do přírody Beskyd nejen že přežívají, ale zapojili se již také do reprodukce. Na stejném principu byla zřízena i odchovna Lesů České republiky s. p. v české části Beskyd. Z těchto zdrojů by se mohli odebírat tetřevi i pro vypouštění do území Českosaského Švýcarska.

Jak jsme tedy s projektem daleko?

Na většině území národního parku se nám již podařilo eliminovat borovici vejmutovku a tím se odstartovala přirozená obnova stanovišť pro tetřeva. Na mnoha místech je již viditelné, jak se z nevhodné, ze strany člověka zdevastované lokality, stala lokalita velmi vhodná pro život tohoto citlivého druhu. Dlouhodobě se snažíme udržet klid na místech vhodných pro život tetřevů - většina ploch vhodných pro život tetřevů je součástí I. zóny NP. Snažíme se regulovat vysoké početní stavy jeho predátorů v rámci mysliveckého obhospodařování NP.

To, jestli se nám opravdu podaří vrátit tento překrásný a charismatický druh do přírody Českosaského Švýcarska tak, jako se to podařilo se sokolem stěhovavým a lososem obecným, se bude rozhodovat v následujících letech. Pro jeho zdárný návrat uděláme vše. Držte nám prosím palce!

Pavel Benda, Kresba P. Nesvadba

Historický snímek tetřeva hlušce v Saském Švýcarsku